

Oikeustapauskokoelma

JULKISASIAMIEHEN RATKAISUEHDOTUS
PAOLO MENGOZZI
13 päivänä heinäkuuta 2016¹

Yhdistetyt asiat C-154/15, C-307/15 ja C-308/15

Francisco Gutiérrez Naranjo
vastaan
Cajasur Banco S.A.U. (C-154/15)
ja
Ana María Palacios Martínez
vastaan
Banco Bilbao Vizcaya Argentaria SA (C-307/15)
sekä
Banco Popular Español SA
vastaan
Emilio Irlés Lópezja
Teresa Torres Andreu (C-308/15)

(Ennakkoratkaisupyynnöt – Juzgado de lo Mercantil n° 1 de Granada (Granadan kauppatoimioistuim n° 1, Espanja) (asia C-154/15) ja Audiencia Provincial de Alicante (Alicanten maakunnan tuomioistuim n° 1, Espanja) (asiat C-307/15 ja C-308/15))

Ennakkoratkaisupyynnöt — Kuluttajasopimukset — Kohtuuttomat ehdot — Kansallisen tuomioistuimen toimivalta — Pätemättömäksi toteaminen — Vaikutukset — Velvollisuus palauttaa kohtuuttomaksi todetun ehdon perusteella perityt määrät — Taannehtivuuskielto — Yhteensopivuus direktiivin 93/13/ETY 6 artiklan 1 kohdan kanssa

Sisällys

I	Asiaa koskevat oikeussäännöt	3
A	Direktiivi 93/13	3
B	Espanjan oikeus	4
1.	Oikeusnormit	4
2.	Tribunal Supremon oikeuskäytäntö	5

¹ — Alkuperäinen kieli: ranska.

a) Tuomio 9.5.2013	5
b) Tuomiot 25.3.2015 ja 29.4.2015	6
II Tosiasiat, pääasiat ja ennakkoratkaisukysymykset	6
A Asia C-154/15	6
B Asiat C-307/15 ja C-308/15	7
1. Asia C-307/15	7
2. Asia C-308/15	8
3. Ennakkoratkaisukysymykset asioissa C-307/15 ja C-308/15	8
III Menettely unionin tuomioistuimessa	10
A Asioiden C-307/15 ja C-308/15 nopeutettua käsittelyä koskeva pyyntö..	10
B Kirjallisen ja suullisen käsittelyn kulku	10
IV Asian oikeudellinen tarkastelu	10
A Yhdessä tarkasteltavat ennakkoratkaisukysymykset asiassa C-154/15 ja ensimmäinen yhteinen kysymys asioissa C-307/15 ja C-308/15.	11
1. Tribunal Supremon oikeuskäytännöllä kuluttajille annetun suojan taso verrattuna direktiivillä 93/13 annetun suojan tasoon	12
2. Jäsenvaltioille direktiivin 93/13 6 artiklan 1 kohdalla asetetun veloitteen ulottuvuus	14
a) Epätarkka sanamuodon mukainen tulkinta	15
b) Oikeuskäytännön kertausta	15
c) Soveltaminen käsiteltäviin tapauksiin	17
B Muut ennakkoratkaisukysymykset	20
V Ratkaisuehdotus	21

1. Espanjan tuomioistuimet ovat vieneet merkittävästi eteenpäin kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista 5.4.1993 annettuun direktiiviin 93/13/ETY² liittyvää oikeuskäytäntöä esittämällä unionin tuomioistuimelle useaan otteeseen ennakkoratkaisukysymyksiä, joiden vuoksi tämä on joutunut täsmentämään mainitun direktiivin tulkintaa. Tällä kertaa Espanjan tuomioistuimia ja samalla myös unionin tuomioistuinta askarruttaa riita-asia, joka koskee kuluttajien kanssa tehtyihin

2 — EYVL 1993, L 95, s. 29.

luottosopimuksiin sisällytettyjä vähimmäiskorkoehtoja.³ Näissä ehtoissa määrätään, että vaihtuvakorkoisen kiinnelainan myöntävä pankki soveltaa korkokannan vaihtelun alaraja-arvoa siten, että vaikka sovellettava korkokanta on tiettyä kynnsarvoa alempi (vähimmäiskorko), kuluttajan on edelleen maksettava tuota kynnsarvoa vastaavaa vähimmäiskorkoa.

2. Käsiteltävissä asioissa nousee esille periaatekysymys, joka ei koske niinkään itse vähimmäiskorkoehtoja vaan pikemminkin niitä vaikutuksia, jotka on liitettävä toteamukseen vähimmäiskorkoehtojen kohtuuttomuudesta. Yhteys, jossa tämä kysymys esitetään, on erityinen siinä mielessä, että se tuo esiin joukon Tribunal Supremon (ylin oikeusaste) antamia tuomioita, joissa tämä on todennut, että kuluttajat voivat saada takaisin rahalaitoksille vähimmäiskorkoehtojen nojalla maksamansa määrät vasta sen ensimmäisen tuomion, jossa se on todennut mainittujen ehtojen pätemättömyyden niiden kohtuuttomuuden perusteella, antamisajankohdasta eli 9.5.2013 lukien.

I Asiaa koskevat oikeussäännöt

A Direktiivi 93/13

3. Direktiivin 93/13 johdanto-osan neljännestä perustelukappaleesta ilmenee, että ”jäsenvaltioiden velvollisuutena on varmistaa, että kuluttajien kanssa tehtyihin sopimuksiin ei sisälly kohtuuttomia ehtoja”.

4. Direktiivin 93/13 johdanto-osan 12. perustelukappaleessa todetaan, että ”kansallisten lainsäädäntöjen nykytilassa voidaan suunnitella kuitenkin ainoastaan osittaista yhdenmukaistamista; – – on tarpeen jättää jäsenvaltioille mahdollisuus perustamissopimusta asianmukaisesti noudattaen varmistaa kuluttajalle suojelun korkeampi taso tämän direktiivin säännöksiä tiukemmilla kansallisilla säännöksillä”.

5. Direktiivin 93/13 johdanto-osan 16. perustelukappaleessa unionin lainsäätäjä täsmentää, että ”vahvistettujen yleisten perusteiden mukaisesti suoritettua ehtojen kohtuuttoman luonteen arviointia – – on tarpeen täydentää mukana olevien erilaisten etujen yleisellä arvioinnilla; tähän kuuluu vilpittömän mielen vaatimus; arvioitaessa vilpittömä mieltä on kiinnitettävä erityistä huomiota osapuolten neuvotteluasemien vahvuuteen – –; vilpittömän mielen vaatimuksen voi täyttää elinkeinonharjoittaja, joka kohtelee oikeudenmukaisesti ja kohtuullisesti toista osapuolta, jonka lailliset edut hänen on otettava huomioon”.

6. Direktiivin 93/13 johdanto-osan 18. perustelukappaleessa todetaan, että ”tavaroiden ja palvelujen luonteella on oltava vaikutusta sopimusehtojen kohtuuttomuuden arviointiin”.

7. Direktiivin 93/13 johdanto-osan 20. perustelukappaleessa edellytetään, että ”sopimukset on laadittava selvin ja ymmärrettävin ilmaisin; kuluttajalle on tosiasiallisesti annettava tilaisuus tutkia kaikki ehdot, ja epäselvässä tapauksessa on kuluttajalle suotuisimman tulkinnan oltava etusijalla”.

8. Direktiivin 93/13 johdanto-osan 21. perustelukappaleessa todetaan, että ”jäsenvaltioiden on toteutettava tarvittavat toimenpiteet, jotta vältettäisiin kohtuuttomien ehtojen esiintyminen elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan välisissä sopimuksissa; jos tällaisia ehtoja kuitenkin esiintyy sopimuksissa, ne eivät sido kuluttajaa, ja sopimus sitoo edelleen osapuolia samoin ehdoin, jos sopimus voi olla olemassa ilman kohtuuttomia ehtoja”.

3 – Tästä on osoituksena unionin tuomioistuimelle viime aikoina tästä aiheesta käsiteltäväksi jätettyjen ennakkoratkaisupyyntöjen tulva. Ks. vastaavasti tuomio 14.4.2016, Sales Sinués ja Drame Ba (C-381/14 ja C-385/14, EU:C:2016:252) sekä vireillä olevat asiat C-349/15, C-381/15, C-431/15, C-525/15, C-554/14, C-1/16 ja C-34/16.

9. Direktiivin 93/13 johdanto-osan 24. perustelukappaleessa todetaan, että ” – – tuomioistuimilla – – on oltava käytettävissään riittävät ja tehokkaat keinot kuluttajasopimusten kohtuuttomien ehtojen soveltamisen lopettamiseksi”.

10. Direktiivin 93/13 3 artiklan 1 ja 2 kohdassa säädetään seuraavaa:

”1. Sopimusehtoa, josta ei ole erikseen neuvoteltu, pidetään kohtuuttomana, jos se hyvän tavan vastaisesti aiheuttaa kuluttajan vahingoksi huomattavan epätasapainon osapuolten sopimuksesta johtuvien oikeuksien ja velvollisuuksien välille.

2. Sopimusehtoa ei koskaan pidetä erikseen neuvoteltuna, jos se on ennakolta laadittu, eikä kuluttaja ole näin ollen voinut vaikuttaa sen sisältöön, varsinkaan ennakolta muotoiltujen vakiosopimusten yhteydessä.”

11. Direktiivin 93/13 4 artiklassa säädetään seuraavaa:

”1. Sopimusehdon kohtuuttomuutta arvioidaan ottaen huomioon sopimuksen kohteena olevien tavaroiden ja palvelujen luonne ja viitaten sopimuksentekohetkellä kaikkiin sopimuksen tekoon liittyviin olosuhteisiin sekä kaikkiin muihin sopimuksen ehtoihin tai toiseen sopimukseen, josta se on riippuvainen, sanotun kuitenkin rajoittamatta 7 artiklan soveltamista.

2. Sopimusehtojen kohtuuttoman luonteen arviointi ei saa koskea sopimuksen pääkohteen määrittelyä, hinnan tai korvauksen riittävyttä eikä vastineena toimitettavia palveluja ja tavaroita, jos ehdot on laadittu selkeästi ja ymmärrettävästi.”

12. Direktiivin 93/13 5 artiklassa säädetään seuraavaa: ”Jos on kyse sopimuksesta, jonka kaikki tai tietyt kuluttajalle esitetyt ehdot on laadittu kirjallisesti, ehdot on aina laadittava selkeästi ja ymmärrettävästi. Jos ehdon merkityksestä syntyy epäilystä, kuluttajalle suotuisin tulkinta on etusijalla.”

13. Direktiivin 93/13 6 artiklan 1 kohdassa säädetään seuraavaa: ”Jäsenvaltioiden on säädettävä, että elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan välisen sopimuksen kohtuuttomat ehdot eivät sido kuluttajia niiden kansallisen lainsäädännön mukaisesti ja että sopimus jää muilta osin osapuolia sitovaksi, jos sopimus voi olla olemassa ilman kohtuuttomia ehtoja.”

14. Direktiivin 93/13 7 artiklan 1 kohdassa säädetään, että ”jäsenvaltioiden on kuluttajien ja kilpailevien elinkeinonharjoittajien edun vuoksi varmistettava, että on olemassa riittäviä ja tehokkaita keinoja kohtuuttomien ehtojen käytön lopettamiseksi elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan välisissä sopimuksissa”.

15. Direktiivin 93/13 8 artiklassa säädetään, että ”jäsenvaltiot voivat antaa tai pitää voimassa tämän direktiivin soveltamisalalla perustamissopimuksen mukaisia tiukempia säännöksiä varmistaakseen kuluttajalle suojelun korkeamman tason”.

B Espanjan oikeus

1. Oikeusnormit

16. Siviililain 1303 §:n, jossa määritellään pätemättömäksi toteamisesta johtuvat seuraukset, mukaan on niin, että ”kun velvoite on todettu pätemättömäksi, sopimuspuolten on palautettava toisilleen sopimuksen kohde – – ja hinta korkoineen”.

17. Kuluttajien ja käyttäjien suojasta annetun yleisen lain ja täydentävien lakien (Ley General para la Defensa de los Consumidores y Usuarios y otras leyes complementarias, jäljempänä LGDCU)⁴ 83 §:n mukaan ”kohtuuttomat sopimusehdot ovat mitättömiä, ja niistä ei katsota sovitun. Tässä tarkoituksessa tuomioistuin toteaa sopimukseen sisältyvien kohtuuttomien ehtojen pätemättömyyden asianosaisia kuultuaan. Sopimus kuitenkin sitoo samoin ehdoin edelleen sopimuspuolia, mikäli se voi pysyä voimassa ilman kohtuuttomia ehtoja”.

2. Tribunal Supremen oikeuskäytäntö

a) Tuomio 9.5.2013

18. Tribunal Supremo tarkasteli 9.5.2013 antamassaan tuomiossa⁵ vähimmäiskorkoehtojen kohtuuttomuutta erään kuluttajansuojajärjestön kolmea pankkia vastaan nostaman ryhmäkanteen yhteydessä.

19. Tribunal Supremo totesi, että jos vähimmäiskorkoehdot ovat erottamattomasti sidoksissa hintaan tai vastikkeeseen, ne kuuluvat sopimuksen pääkohteeseen, jolloin niiden sisällön kohtuuttomuutta on lähtökohtaisesti mahdoton valvoa. Koska unionin tuomioistuin on kuitenkin sallinut sopimuksen pääkohteen määrittelyä koskevien ehtojen tuomioistuinvalvonnan kuluttajansuojan entistä korkeamman tason varmistamiseksi, Tribunal Supremo katsoi voivansa arvioida vähimmäiskorkoehtojen mahdollista kohtuuttomuutta, ja tässä se vetosi siihen, että 3.6.2010 annettu tuomio Caja de Ahorros y Monte de Piedad de Madrid⁶ antoi sille valtuudet valvontaan, jossa ei rajoituta ainoastaan sen selvittämiseen, oliko ehdot laadittu selkeästi. Tribunal Supremo totesi, että direktiivin 93/13 4 artiklan 2 kohdan sanamuoto koskee ainoastaan sopimuksen pääkohteen määrittelyä koskevien ehtojen avoimuuden muodollista valvontaa. Se kuitenkin katsoi sopusoinnussa sen kanssa, kuinka se tulkitisi unionin tuomioistuimen 3.6.2010 antamaa tuomiota Caja de Ahorros y Monte de Piedad de Madrid,⁷ että Espanjan tuomioistuimet voivat tämän ensimmäisen avoimuuskriteerin ohella asettaa mainitut ehdot myös toiseen valvontaan, joka on tiukempaa kuin direktiivissä 93/13 säädetty ja perustuu LGDCU:n 80 §:n 1 momenttiin.⁸ Tribunal Supremon mukaan tässä säännöksessä säädetään toisesta avoimuuskriteeristä, jolla selvitetään, oliko kuluttaja tietoinen tai saattoiko hän vaivatta ottaa selvää sopimuksesta johtuvasta taloudellisesta ja oikeudellisesta rasituksesta. Tribunal Supremo päätteli, että vähimmäiskorkoehdot olivat laillisia siinä mielessä, että ne vastasivat laissa säädettyjä avoimuusvaatimuksia ja läpäisivät ensimmäisen avoimuusvalvonnan, mutta päätyi toisenlaiseen ratkaisuun toisen valvonnan osalta.⁹ Näin ollen se luokitteli vähimmäiskorkoehdot ”kohtuuttomiksi” ja totesi niiden pätemättömyyden pysyttäen silti voimassa niiden sopimusten pätevyyden, joihin kyseiset ehdot sisältyivät, sekä määräsi ne kolme pankkia, jotka olivat asianosaisia siinä pidetyssä oikeudenkäynnissä, poistamaan ehdot voimassa olevista sopimuksista ja lopettamaan niiden käytön.

4 — Sellaisena kuin se on konsolidoituna kuluttajien ja käyttäjien suojasta annetun yleisen lain uudelleen laaditun tekstin sekä muiden täydentävien lakien hyväksymisestä 26.11.2007 annetulla kuninkaan asetuksella 1/2007 (Real Decreto Legislativo 1/2007 por el que se aprueba el Texto refundido de la Ley General para la Defensa de los Consumidores y Usuarios y otras leyes complementarias; BOE nro 287, 30.11.2007).

5 — Tuomio nro 241/12 (ES:TS:2013:1916).

6 — C-484/08, EU:C:2010:309.

7 — C-484/08, EU:C:2010:309.

8 — Tässä momentissa täsmennetään, millainen ehdon on oltava, jotta sitä voidaan pitää avoimena.

9 — Asiakirja-aineistosta ilmenee, että tämä toinen valvonta esitetään Tribunal Supremon uutena vaatimuksena. Sen mukaan on niin, että jotta vähimmäiskorkoehdot olisivat läpäisseet tiukennetun valvonnan, kuluttajalla olisi sopimuksen tekohetkellä pitänyt olla mahdollisuus perehtyä simulointiin eri skenaarioista, jotka liittyvät korkokannan kohtuullisen helposti ennakoitavissa olevaan kehitykseen, tai tietoihin kustannuksista verrattuna saman pankin ehdottamiin muihin lainajärjestelyihin. Palaan myöhemmin tarkastelussani Tribunal Supremon väitetyksi uudelleen näkemyskseen.

20. Tribunal Supremo rajoitti Ministerio fiscalin pyynnöstä tuomionsa ajallisia vaikutuksia sillä perusteella, että se katsoi soveltaneensa uudenlaista tiukennettua valvontaa riidanaalaisten sopimusehtojen valvontaan. Se totesi näin ollen, että taannehtivuutta voidaan rajoittaa oikeusvarmuutta, kohtuutta ja perusteettoman edun kieltoa koskevien periaatteiden nojalla, ja tutki niitä kahta kriteeriä, joiden täyttämistä unionin tuomioistuin vaatii, kun sitä pyydetään rajoittamaan tuomioidensa ajallisia vaikutuksia; näitä ovat asianomaisten vilpityn mieli ja vakavien taloudellisten häiriöiden uhka.¹⁰ Tribunal Supremo teki tämän tarkastelun pohjalta ratkaisun,¹¹ jonka mukaan pätemättömyyden toteaminen ei vaikuta lainvoiman saaneilla tuomioistuinratkaisulla lopullisesti ratkaistuihin tapauksiin eikä ennen 9.5.2013 annetun tuomion julkaisuajankohtaa maksettuihin maksuihin.

b) Tuomiot 25.3.2015 ja 29.4.2015

21. Antaessaan 25.3.2015 ja 29.4.2015 ratkaisut¹² kahdessa yksittäistapausta koskeneessa kanteessa, jotka oli nostettu sellaista yhtä luottolaitosta vastaan, joka oli vastaajana 9.5.2013 annettuun tuomioon johtaneessa ryhmäkannemenettelyssä, Tribunal Supremo katsoi, että tosiseikkoja koskevat olosuhteet olivat identtiset sen 9.5.2013 antaman ratkaisun taustalla olleiden tosiseikkojen kanssa. Näin ollen se vahvisti vähimmäiskorkoehtojen kohtuuttomuuden. Se katsoi lisäksi, että kyse oli oikeusvarmuutta, vilpityn mieltä ja vakavien taloudellisten häiriöiden uhkaa koskevista identtisistä seikoista. Se rajoitti täten 25.3.2015 ja 29.4.2015 antamiensa tuomioiden ajallisia vaikutuksia rajaamalla vähimmäiskorkoehtojen nojalla maksettujen määrien palauttamista koskevan velvollisuuden määriin, jotka oli maksettu 9.5.2013 annetun tuomion julkistamisen jälkeen; tuosta ajankohdasta lukien asianomaisten ei enää katsottu toimineen vilpittömästi.

II Tosiasiat, pääasiat ja ennakkoratkaisukysymykset

A Asia C-154/15

22. Francisco Gutiérrez Naranjo teki Cajasur Banco S.A.U. -nimisen pankin kanssa kiinnelainasopimuksen, johon oli sisällytetty vähimmäiskorkoehto. Gutiérrez Naranjo nosti Juzgado de lo Mercantil n° 1 de Granadassa (Granadan kauppatuomioistuin n° 1) yhtäältä mainittua sopimusehtoa koskeneen kieltokanteen sillä perusteella, että kyse oli hänen mukaansa kohtuuttomasta ehdosta, ja toisaalta kanteen, jossa vaadittiin palauttamaan väitetyn kohtuuttoman ehdon nojalla lainasopimuksen allekirjoituksen jälkeen maksetut määrät.

23. Juzgado de lo Mercantil n° 1 de Granada muistutti Tribunal Supremon 9.5.2013 antamasta tuomiosta ja mainitsi, että Espanjan yleiset tuomioistuimet soveltavat tuota tuomiota epäyhtenäisesti erityisesti siltä osin kuin on kyse sen mahdollisesta täytäntöönpanosta yksittäistapausta koskevan kanteen, ei ryhmäkanteen, yhteydessä. Jos kohtuuttomaksi todetun ehdon nojalla perittyjen määrien palauttaminen kyseisen ehdon sisältävän sopimuksen tekemisestä lukien olisi mahdollista kieltää, Juzgado de lo Mercantil n° 1 de Granada tiedustelee toisaalta, mistä ajankohdasta lukien palauttaminen voi alkaa. Se pohtii lisäksi, onko unionin tuomioistuimen oikeuskäytännön¹³ mukaista

10 — Tribunal Supremo viittasi näiden kahden kriteerin osalta 21.3.2013 annettuun tuomioon RWE Vertrieb (C-92/11 EU:C:2013:180).

11 — Tribunal Supremo on katsonut seuraavaa: i) vähimmäiskorkoehdot ovat laillisia, ii) niiden sisällyttäminen vaihtuvakorkoisiin sopimuksiin johtuu objektiivisista syistä, iii) kyse ei ole epätavallisista ja epäsuhtaisista ehdoista, iv) niiden käyttö markkinoilla on ollut pitkään hyväksyttyä, v) niiden kohtuuttomina pitäminen ei perustu siihen, että niiden vaikutukset olisivat sellaisenaan lainvastaisia, vaan avoimuuden puuttumiseen, vi) avoimuuden puuttuminen johtuu puutteellisista tiedoista, vii) kansallista lainsäädäntöä on noudatettu, viii) vähimmäiskoron vahvistamisella pyritään pitämään yllä saatavien kiinnitysluottojen vähimmäistuottoa, ja ehdot lasketaan siten, ettei alun perin maksettavaksi sovittuihin määriin jouduta tekemään huomattavia muutoksia, ix) luotonantajan korvaaminen on tehty lailla mahdolliseksi siten, että tyytymätön kuluttaja voi vaivatta vaihtaa luottolaitosta, ja x) yleisesti tiedetään, että restitutio in integrum -tilanne sopimuksen tekoajankohdasta lukien aiheuttaisi vakavaa taloudellista epätasapainoa.

12 — Tuomio nro 139/2015 (ES:TS:2015:1280) ja tuomio nro 222/2015 (ES:TS:2015:2207).

13 — Ks. erityisesti tuomio 14.6.2012, Banco Español de Crédito (C-618/10, EU:C:2012:349).

se, että kohtuuttomuuteen perustuvan pätemättömäksi toteamisen vaikutuksia rajoitetaan palautuksen osalta tällä tavoin; se on tosin taipuvainen katsomaan, että pätemättömyyden vaikutusten rajoittaminen ei ole verrattavissa kansallisen tuomioistuimen mahdolliseen toimivaltaan muuttua kohtuuttomina pidettyjen ehtojen sisältöä.

24. Unionin oikeuden tulkinnasta epätietoinen Juzgado de lo Mercantil n° 1 de Granada päätti täten lykätä asian käsittelyä ja esittää unionin tuomioistuimen kirjaamoon 1.4.2015 saapuneella päätöksellä tälle seuraavat ennakkoratkaisukysymykset:

- ”1) Direktiivin [93/13] 6 artiklan 1 kohdassa vahvistetun ’sitomattomuuden’ tulkinta: Onko tämän käsitteen mukaisena pidettävä näissä tapauksissa tulkintaa, jonka mukaan ehdon pätemättömyyden toteamisesta huolimatta sen vaikutukset ulottuvat pätemättömyyden toteamishetkeen saakka? Ja onko tämän vuoksi katsottava, vaikka pätemättömyys on todettu, että vaikutukset, jotka ehdolla on ollut voimassaolonsa aikana, eivät ole kumoutuneet tai tehottomia?
- 2) Tietyn ehdon käytön mahdollinen kieltäminen (direktiivin 93/13 6 artiklan 1 kohdan ja 7 artiklan 1 kohdan mukaisesti) yksittäistapausta koskevan, kuluttajan nostaman kieltokanteen perusteella, kun ehto todetaan pätemättömäksi: Voidaanko ehdon käytön kieltämisen yhteydessä määrätä pätemättömyyden vaikutusten rajoittamisesta? Voivatko tuomioistuimet kohtuullistaa elinkeinonharjoittajaan kohdistuvaa velvollisuutta palauttaa kuluttajan kyseisen ehdon – joka on myöhemmin todettu pätemättömäksi siitä sopimisesta alkaen tiedottamisessa tapahtuneiden laiminlyöntien ja avoimuuden vaatimusten noudattamatta jättämisen vuoksi – mukaisesti maksamia määriä?”

B Asiat C-307/15 ja C-308/15

1. Asia C-307/15

25. Ana María Palacios Martínez teki 28.7.2006 Banco Bilbao Vizcaya Argentaria SA -nimisen pankin (jäljempänä BBVA) kanssa kiinnelainasopimuksen, johon oli sisällytetty vähimmäiskorkoehto. Palacios Martínez nosti 6.3.2014 BBVA:ta vastaan kanteen, jolla vaadittiin mainitun ehdon pätemättömäksi toteamista sen kohtuuttomuuden perusteella. Juzgado de lo Mercantil n° 1 de Alicante (Alicanten kauppatorjuntatuomioistuimen n° 1) totesi 3.11.2014, että kanne oli menettänyt kohteensa¹⁴ mutta tämä ei rajoita niiden määrien palauttamista Palacios Martínezille, jotka BBVA oli perinyt kohtuuttoman ehdon nojalla 9.5.2013 lukien sen mukaisesti, mitä Tribunal Supremo oli todennut 9.5.2013 antamassaan tuomiossa.

26. Palacios Martínez valitti tuomiosta Audiencia Provincial de Alicanteen (Alicanten maakunnan tuomioistuimen). Hänen mukaansa palauttamista koskevat edellytykset, joista annettiin ratkaisu ensimmäisessä oikeusasteessa, eivät ole siviililain 1303 §:n eivätkä direktiivillä 93/13 vahvistetun sen periaatteen mukaisia, että kohtuuttomat ehdot eivät sido kuluttajia. Koska määrät, jotka BBVA oli perinyt Palacios Martínezin kanssa tehdyn sopimuksen tekoajankohdasta Tribunal Supremoon tuomion antamisajankohtaan asti, perustuvat kohtuuttomaksi katsottuun sopimusehtoon ja koska ne vaadittiin palautettavaksi vasta tuon tuomion antamisesta lukien, kohtuuton ehto on siten osittain sitonut kuluttajaa, vaikka direktiivissä 93/13 vaaditaan ehdotonta sitomattomuutta kattavan kuluttajansuojan varmistamiseksi. Vaikka oletettaisiin, että vilpittömä mieltä ja vakavien taloudellisten häiriöiden uhkaa koskevat kriteerit olisivat merkityksellisiä, jotta kansallisessa tuomioistuimessa voidaan rajoittaa kohtuuttomaksi todetun ehdon nojalla maksettujen määrien palauttamista koskevia vaikutuksia, Palacios Martínez kiistää, että BBVA:n katsottaisiin toimineen vilpittömässä mielessä. BBVA:han ei

14 — Juzgado de lo Mercantil n° 1 de Alicante katsoi, että Tribunal Supremo oli todennut 9.5.2013 antamassaan tuomiossa identtisen ehdon pätemättömyyden, minkä vuoksi ehdon, josta oli kyse siinä vireillä olleessa riita-asiassa, pätemättömäksi toteaminen oli tarpeetonta, koska BBVA oli yksi niistä kolmesta rahalaitoksesta, jotka olivat asianosaisia Tribunal Supremossa pidetyssä oikeudenkäynnissä.

myöskään hänen mukaansa olisi kohdistunut minkäänlaista vakavaa uhkaa, jos se olisi määrätty palauttamaan määrät, jotka Palacios Martínez oli sille maksanut kohtuuttomaksi todetun vähimmäiskorkoehdon perusteella. Jos taloudellinen uhka ylipäätään oli olemassa, se kohdistui pikemminkin asianomaisen kuluttajan perheen talouteen.

2. Asia C-308/15

27. Emilio Irlés López ja Teresa Torres Andreu tekivät 1.6.2001 Banco Popular Español SA -nimisen pankin¹⁵ kanssa kiinnelainasopimuksen, johon sisältyi vähimmäiskorkoehto. Touko- ja kesäkuussa 2007 Banco Popular Español suostui pääoman määrän korottamiseen, ja jokainen nosto johti vähimmäiskorkoehdon tarkistamiseen.

28. Irlés López ja Torres Andreu nostivat Juzgado de lo Mercantil n° 3 de Alicantesessa (Alicanten kauppatoimisto n° 3) kanteen, jossa he vaativat vuonna 2001 tehtyyn sopimukseen ja myöhemmin tehtyihin uusimisasiakirjoihin sisältyvän vähimmäiskorkoehdon pätemättömyyden toteamista. Heidän mukaansa kyseistä vähimmäiskorkoehtoa on pidettävä kohtuuttomana, koska se ei ole avoin. Irlés López ja Torres Andreu vaativat lisäksi maksuerien uudelleen laskentaa ilman riidanalaista ehtoa sekä pankin määräämistä palauttamaan heille erotuksen sopimuksen tekoajankohdasta lukien.

29. Juzgado de lo Mercantil n° 3 de Alicante totesi 10.11.2014 riidanalaisiin asiakirjoihin sisältyvän vähimmäiskorkoehdon pätemättömäksi sen kohtuuttomuuden vuoksi. Se määräsi lisäksi Banco Popular Españolin palauttamaan korkoineen Irlés Lópezille ja Torres Andreulle sopimuksen tekemisajankohdasta lukien ne määrät, jotka katsottiin perityn perusteettomasti mainitun ehdon perusteella.

30. Banco Popular Español valittiin tuomiosta Audiencia Provincial de Alicanteen. Tässä muutoksenhakutuomioistuimessa Banco Popular Español kiisti vuonna 2001 tehtyyn sopimukseen sisällytetyn ja kahteen otteeseen vuonna 2007 muutetun vähimmäiskorkolausekkeen kohtuuttomuuden sekä väitti antaneensa riittävästi tietoja sopimuskumppaneilleen. Joka tapauksessa Banco Popular Español vetosi siihen, että ensimmäisen asteen tuomioistuin poikkesi Tribunal Supremon 9.5.2013 antamassaan tuomiossa vahvistamasta oikeuskäytännöstä, kun se määräsi sen palauttamaan taannehtivasti määrät, jotka sen väitettiin perineen perusteettomasti. Näin ollen 10.11.2014 annettu tuomio olisi sen mukaan kumottava.

3. Ennakkoratkaisukysymykset asioissa C-307/15 ja C-308/15

31. Audiencia Provincial de Alicante on epävarma kohtuuttomien ehtojen sanktioinnin ulottuvuudesta. Direktiivin 93/13 6 artiklan 1 kohdassa ainoastaan vaaditaan, etteivät tällaiset ehdot saa kansallisen lainsäädännön mukaisesti sitoa kuluttajaa. Kohtuuttomiksi todettujen ehtojen perusteella maksettujen määrien palauttamista koskevaa kysymystä ei lähtökohtaisesti ole yhdenmukaistettu tällä direktiivillä. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin pohtiikin näissä kahdessa asiassa, olisiko tehokkaan vaikutuksen, varoittavan vaikutuksen tavoitteen tai kattavan kuluttajansuojan – joita direktiivillä 93/13 edistetään – vastaista se, että sen 6 artiklan 1 kohtaa tulkittaisiin niin, ettei siinä veloiteta myös jäsenvaltioita huolehtimaan sellaisille kuluttajille hyvittämisen edellytyksistä, joihin kohtuuttomia ehtoja on sovellettu. Mainittu tuomioistuin tiedustelee vielä, eikö palautuksen rajoittaminen Tribunal Supremon ratkaisun mukaisesti olisi ristiriidassa sen kanssa, että unionin tuomioistuin on määrännyt, etteivät kansalliset tuomioistuimet saa tarkistaa tai kohtuullistaa kohtuuttomiksi todettujen ehtojen sisältöä. Koska oikeuskäytännössä nimenomaan veloitetaan kansalliset tuomioistuimet tekemään kaikki päätelmät, jotka niiden kansallisen oikeuden mukaan seuraavat ehdon pitämisestä

15 — Banco Popular Español ei ollut mikään kolmesta luottolaitoksesta, jotka olivat 9.5.2013 annettuun tuomioon johtaneen Tribunal Supremossa pidetyn oikeudenkäynnin asianosaisia.

kohtuuttomana,¹⁶ kysymys koskee sitä, onko direktiivillä säädetty kohtuuttomien ehtojen sitomattomuus ymmärrettävä absoluuttisesti tai ehdottomasti vai päinvastoin onko se muunneltavissa. Jos vielä oletetaan, että unionin tuomioistuimen asettamat kriteerit, joihin päätökset sen omien tuomioiden taannehtivien vaikutusten rajoittamisesta perustuvat, ovat merkityksellisiä Tribunal Supremossa esillä olleen tapauksen kaltaisessa tapauksessa, Audiencia Provincial de Alicante pitää kyseenalaisena, että pankkien, jotka olivat selvästi kuluttajiin nähden paremmassa asemassa, voitaisiin katsoa toimineen vilpittömässä mielessä. Vakavien taloudellisten häiriöiden uhasta ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin puolestaan on epävarma, onko Tribunal Supremossa todella ollut esillä tällainen uhka, kun tiedetään, että Tribunal Supremo on ainoastaan nojautunut uhan ”tunnettuuteen” vahvistamatta tarkkoja laadullisia tai määrällisiä seikkoja.

32. Unionin oikeuden tulkinnasta epävarmana Audiencia Provincial de Alicante päätti lykätä asian käsittelyä ja saattaa unionin tuomioistuimen kirjaamoon 25.6.2015 saapuneilla päätöksillä tämän käsiteltäviksi seuraavat ennakkoratkaisukysymykset:

- ”1) Onko direktiivin [93/13] 6 artiklan 1 kohdassa tunnustetun periaatteen, jonka mukaan kuluttajan kanssa tehtyjen sopimusten [kohtuuttomat ehdot] eivät sido, kanssa yhteensoveltuva, että lainasopimukseen sisältyneen kohtuuttoman vähimmäiskorkolausekkeen pätemättömäksi toteamisesta johtuvat palauttamista koskevat vaikutukset eivät ala sopimuksen tekopäivästä vaan myöhäisemmästä ajankohdasta?
- 2) Onko kohtuuttoman ehdon pätemättömäksi toteamisen taannehtivien vaikutusten rajoittamisen perusteena oleva asianomaisten vilpittömyyttä mieltä koskeva edellytys unionin oikeuden itsenäinen käsite, jota on tulkittava yhdenmukaisesti kaikissa jäsenvaltioissa?
- 3) Jos kysymykseen vastataan myöntävästi, mitä syitä on otettava huomioon määriteltäessä sitä, onko asianomainen ollut vilpittömässä mielessä?
- 4) Onko sellainen elinkeinonharjoittajan toiminta, joka sopimusta tehtäessä on ollut perusteena ehdon kohtuuttomuuden kannalta ratkaisevalle avoimuuden puutteelle, joka tapauksessa yhteensoveltuva asianomaisten vilpittömän mielen kanssa?
- 5) Onko kohtuuttoman ehdon [pätemättömäksi toteamisen] taannehtivien vaikutusten rajoittamisen perusteena oleva vakavien vaikeuksien uhka unionin oikeuden itsenäinen käsite, jota on tulkittava yhdenmukaisesti kaikissa jäsenvaltioissa?
- 6) Jos kysymykseen vastataan myöntävästi, mitä arviointiperusteita pitäisi ottaa huomioon?
- 7) Onko vakavien vaikeuksien uhkaa arvioitava ottamalla huomioon ainoastaan elinkeinonharjoittajalle aiheutuvat vaikeudet vai pitääkö ottaa huomioon myös vahinko, joka kuluttajalle aiheutuu siitä, että mainitun vähimmäiskorkoehdon perusteella maksettuja määriä ei palauteta kokonaan?

[ja ainoastaan asiassa C-308/15]

- 8) Onko vähimmäiskorkolausekkeen pätemättömyydestä, joka on todettu kuluttajajärjestön [kolmea] rahalaitosta vastaan vireille panemassa menettelyssä, johtuvien palauttamista koskevien vaikutusten rajoittamisen automaattinen laajentaminen eri rahalaitosten kanssa lainasopimuksen, jonka vakuutena on kiinteistökiinnitys, tehneiden kuluttaja-asiakkaiden nostamiin yksittäistapauksia koskeviin kanteisiin, joissa vaaditaan vähimmäiskorkolausekkeen julistamista pätemättömäksi sen

16 — Audiencia Provincial de Alicante nojautuu tässä erityisesti 26.4.2012 annettuun tuomioon Invitel (C-472/10, EU:C:2012:242) ja 30.5.2013 annettuun tuomioon Jórös (C-397/11, EU:C:2013:340).

kohtuuttomuuden vuoksi, yhteensoveltuvaa direktiivin 93/13 6 artiklan 1 kohdassa tunnustetun periaatteen, jonka mukaan kohtuuton ehto ei sido kuluttajaa, sekä Euroopan unionin perusoikeuskirjan 47 artiklassa vahvistetun oikeuden tehokkaisuuteen oikeussuojakeinoihin kanssa?”

III Menettely unionin tuomioistuimessa

A Asioiden C-307/15 ja C-308/15 nopeutettua käsittelyä koskeva pyyntö

33. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin pyysi unionin tuomioistuimelta nopeutettua käsittelyä asioissa C-307/15 ja C-308/15 Euroopan unionin tuomioistuimen perussäännön 23 a artiklan ja unionin tuomioistuimen työjärjestyksen 105 artiklan 1 kohdan nojalla. Hakemus hylättiin unionin tuomioistuimen presidentin 14.8.2015 antamalla määräyksellä.

B Kirjallisen ja suullisen käsittelyn kulku

34. Asiat C-307/15 ja C-308/15 yhdistettiin unionin tuomioistuimen presidentin 10.7.2015 tekemällä päätöksellä kirjallista ja suullista käsittelyä sekä tuomion antamista varten. Näissä asioissa kirjallisia huomautuksia esittivät Irlés López, BBVA, Banco Popular Español, Espanjan, Puolan ja Yhdistyneen kuningaskunnan hallitukset sekä Euroopan komissio.

35. Asiassa C-154/15 kirjallisia huomautuksia esittivät Gutiérrez Naranjo, Cajasur Banco, Tšekin, Espanjan ja Yhdistyneen kuningaskunnan hallitukset sekä komissio.

36. Asiat C-154/15, C-307/15 ja C-308/15 yhdistettiin unionin tuomioistuimen presidentin 21.10.2015 tekemällä päätöksellä suullista käsittelyä ja tuomion antamista varten.

37. Vastedes yhdistetyille kolmelle asialle yhteisessä 26.4.2016 pidetyssä suullisessa käsittelyssä suullisia huomautuksia esittivät Gutiérrez Naranjo, Palacios Martínez, Irlés López, Cajasur Banco, Banco Popular Español, BBVA, Espanjan ja Yhdistyneen kuningaskunnan hallitukset sekä komissio.

IV Asian oikeudellinen tarkastelu

38. Ennakkoratkaisua pyytäneiden tuomioistuinten esittämät kysymykset jäsentyvät keskeisesti kolmen ongelma-alueen ympärille. Ensiksi on selvitettävä, onko direktiivin 93/13 6 artiklan 1 kohdan kanssa yhteensopivaa se, että vähimmäiskorkoehtojen luonnehdinnasta kohtuuttomiksi johtuvan pätemättömyyden vaikutuksia rajoitetaan palautuksen osalta. Audiencia Provincial de Alicante tiedustelee seuraavaksi unionin tuomioistuimelta yhtäältä, onko Tribunal Supremo soveltanut asianmukaisesti vilpittömyyttä mieltä ja vakavien häiriöiden uhkaa koskevia kriteereitä 21.3.2013 annetussa tuomiossa RWE Vertrieb¹⁷ tarkoitetulla tavalla, ja toisaalta, onko ryhmäkanteissa ja yksittäistapauksissa koskevilla kanteissa annettujen ratkaisujen niveltäminen toisiinsa, sellaisena kuin se ilmenee Tribunal Supremen oikeuskäytännöstä, unionin oikeuden mukaista.

39. Tarkastelun, jonka aion tehdä direktiivin 93/13 6 artiklan 1 kohdasta, pitäisi kuitenkin riittää siihen, että unionin tuomioistuin voi antaa tarpeellisen vastauksen ennakkoratkaisua pyytäneille tuomioistuimille. Keskityn siten tässä ratkaisuehdotuksessa lähinnä asiassa C-154/15 esitettyihin kysymyksiin ja ensimmäiseen yhteiseen kysymykseen asioissa C-307/15 ja C-308/15.

17 — C-92/11, EU:C:2013:180.

A Yhdessä tarkasteltavat ennakkoratkaisukysymykset asiassa C-154/15 ja ensimmäinen yhteinen kysymys asioissa C-307/15 ja C-308/15

40. Johdannossa mainitsemani periaatekysymys koskee pääasiallisesti sitä, onko direktiivin 93/13 6 artiklan 1 kohdan mukaista se, että jäsenvaltion ylimmän oikeusasteen tuomioistuimella, joka on ensin luokitellut kuluttajan ja elinkeinonharjoittajan välillä tehtyyn sopimukseen sisältyvän sopimusehdon kohtuuttomaksi ja todennut tuon ehdon pätemättömäksi, on toimivalta rajoittaa tämän pätemättömäksi toteamisen vaikutuksia siten, että oikeus niiden määrien palautukseen, jotka kuluttaja on perusteettomasti maksanut kohtuuttoman ehdon nojalla, syntyy vasta mainitun tuomioistuimen antaman ratkaisun – jolla vahvistetaan kyseisen ehdon kohtuuttomuus – tekoajankohdasta lukien.

41. Edellä mainittuun kysymykseen vastaaminen vaatii joukon alustavia pohdintoja. Päätelyn alkuvaiheissa on selvitettävä Tribunal Supremon liikkuma-alaa, kun se antoi tuomiensa 9.5.2013. Se väittää antaneensa kuluttajille korkeamman suojan tason kuin direktiivillä 93/13, jolla toteutetaan vain vähimmäistason yhdenmukaistaminen ja annetaan siten jäsenvaltioille tosiasiallinen lupa säätää direktiiviä tiukemmista säännöksistä.¹⁸ Jos tämä pitää paikkansa, pätemättömyyden vaikutusten rajoittamista ei voida tutkia direktiivin 93/13 6 artiklan 1 kohdan valossa, koska korkeamman kuluttajansuojan mahdollistavat toimenpiteet kuuluvat luonteensa puolesta alaan, jota ei ole yhdenmukaistettu direktiivillä.

42. Näin ollen on niin, että jotta voidaan vastata periaatekysymykseen, joka koskee siis sitä, mitä tuomioistuimen on tehtävä tai mitä se voi tehdä kohtuuttomille ehdoille, ensin on kuitenkin palattava olennaisempiin pohdintoihin Tribunal Supremon tekemästä luokittelusta, jonka mukaan vähimmäiskorkeusohdot ovat kohtuuttomia. Kysymys on hankala varsinkin siksi, ettei neuvottelukumppani näissä kolmessa yhdistetyssä asiassa ole ensinnäkään mainitun luokituksen tehnyt tuomioistuin ja ettei se toiseksi kyseenalaista vähimmäiskorkeusohdot.¹⁹ Täsmennän siten tästä kaiken varalta, ettei tämän alustavan kysymyksen ratkaisua pidä ymmärtää yrityksenä laajentaa ennakkoratkaisua koskevaa keskustelua vaan päinvastoin tarpeellisena ja väistämättömänä ennakkoehtona sille, että ennakkoratkaisua pyytäneille tuomioistuimille voidaan antaa hyödyllinen vastaus.

43. Todettuani, ettei Tribunal Supremo ole ylittänyt direktiivillä 93/13 kuluttajille annetun suojan tasoa, ja tutkituani täten pyydetyn tulkinnan merkityksellisyyttä minun on vielä selvitettävä mainitun direktiivin 6 artiklan 1 kohdassa jäsenvaltioille asetetun velvollisuuden ulottuvuus.

18 — Ks. direktiivin 93/13 8 artikla. Huomauttaisin kuitenkin, että tässä artiklassa mainitaan jäsenvaltioiden mahdollisuus pitää voimassa tai antaa tiukempia ”säännöksiä”, sekä pohdin, missä määrin kansallisen – vaikkakin ylimmän oikeusasteen – tuomioistuimen tuomiota voidaan pitää direktiivin 93/13 8 artiklassa tarkoitettuna ”säännöksenä”. Korostan lisäksi, että kuluttajan oikeuksista 25.10.2011 annetulla Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivillä 2011/83/EU (EUVL 2011, L 304, s. 64) direktiiviin 93/13 lisättiin uusi 8 a artikla, jossa vaaditaan, että hyväksyessään mainitun direktiivin 8 artiklan mukaisesti säännöksiä jäsenvaltioiden on ilmoitettava niistä komissiolle.

19 — Unionin tuomioistuin on toistuvasti muistuttanut, että sillä on toimivalta ”tulkita kohtuuttoman ehdon käsitettä – ja niitä perusteita, joita kansallinen tuomioistuin voi tai joita sen täytyy soveltaa, kun se tutkii sopimusehtoa direktiivin [93/13] säännökset huomioon ottaen, ja kansallisen tuomioistuimen on mainittujen perusteiden avulla lausuttava tietyn sopimusehdon konkreettisesta luokittelusta esillä olevan asian olosuhteet huomioon ottaen” (tuomio 26.4.2012, Invitel (C-472/10, EU:C:2012:242, 22 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen) ja tuomio 21.3.2013, RWE Vertrieb (C-92/11, EU:C:2013:180, 48 kohta). Ks. vastaavasti tuomio 30.4.2014, Käsler ja Káslerné Rábai (C-26/13, EU:C:2014:282, 45 kohta); tuomio 23.4.2015, Van Hove (C-96/14, EU:C:2015:262, 28 kohta) ja tuomio 9.7.2015, Bucura (C-348/14, ei julkaistu, EU:C:2015:447, 46 kohta)). Koska Tribunal Supremo on nojautunut päättelyssään nimenomaan direktiivin 93/13 4 artiklan 2 kohtaan, unionin oikeusjärjestykselle tyypillisen tuomioistuinten välisen yhteistyön nimissä olisi ollut suotavaa, että se olisi saattanut unionin tuomioistuimen käsiteltäväksi paitsi sopimusten pääkohteen vahvistavien ehtojen avoimuusvalvontaa koskevan problematiikan myös kysymyksen siitä, onko mahdollisuus rajoittaa sen asiassa antaman keskeisen tuomion ajallisia vaikutuksia sopusoinnussa unionin oikeuden kanssa.

1. Tribunal Supremon oikeuskäytännöllä kuluttajille annetun suojan taso verrattuna direktiivillä 93/13 annetun suojan tasoon

44. Näiden kolmen asian taustalla on joukko Tribunal Supremon antamia tuomioita. Tiivistetysti sanoen ja olettaen, että ymmärrän noita tuomioita oikein, Tribunal Supremo on todennut, että lainasopimuksiin sisältyvät vähimmäiskorkoehdot ovat sopimuksen pääkohteeseen liittyviä ehtoja, joiden kohtuuttomuuden valvonta direktiivin 93/13 perusteella jää lähtökohtaisesti tuon direktiivin soveltamisalan ulkopuolelle edellyttäen, että ehdot on laadittu selkeästi ja ymmärrettävästi. Tribunal Supremo katsoi, että vähimmäiskorkoehdot olivat kieliopillisesti ymmärrettäviä ja läpäisivät siten muodollisen avoimuusvalvonnan. Sitä vastoin se katsoi, että elinkeinonharjoittajat, jotka olivat sisällyttäneet mainitut ehdot riidanalaisiin sopimuksiin, eivät olleet antaneet riittävästi tietoja ehtojen todellisen merkityksen selvittämiseksi ja ettei aineellisen avoimuuden vaatimusta ollut täytetty. Se piti siis niitä kohtuuttomina. Espanjan oikeusjärjestyksessä lähtökohtaisesti kohtuuttomat ehdot olisivat alun alkaenkin olleet pätemättömiä, mutta Tribunal Supremo päätti niiden erityisten olosuhteiden perusteella, joista sen mukaan tapauksessa oli kyse, katsoa, että vähimmäiskorkoehtojen kohtuuttomuuden toteamista koskeva ratkaisu tuottaa vaikutuksia vasta ensimmäisen tämänsuuntaisesti annetun tuomion julkaisuajankohdasta, toisin sanoen 9.5.2013 lukien.

45. Jos ymmärrän oikein Tribunal Supremon tuomion, näyttää siltä, että tiukentaessaan ehtojen avoimuuden valvontaa aineellisen avoimuuden vaatimuksella tämä tuomioistuin katsoi ylittäneensä direktiivillä 93/13 kuluttajille annetun suojan tason. Se on perustellut vähimmäiskorkoehtojen pätemättömäksi toteamiseen liittyvien palauttamista koskevien vaikutusten rajoittamista nimenomaan tällä tuomionsa uudella piirteellä. En kyllä ole täysin vakuuttunut, että näin olisi, kuten unionin tuomioistuimen oikeuskäytännön huolellinen tarkastelu osoittaa.

46. Unionin tuomioistuimelta onkin tiedusteltu 30.4.2014 annetussa tuomiossa Kásler ja Káslerné Rábai,²⁰ onko direktiivin 93/13 4 artiklan 2 kohtaa tulkittava siten, että vaatimuksen siitä, että sopimusehto on laadittava selkeästi ja ymmärrettävästi, on ymmärrettävä tarkoittavan sen lisäksi, että sopimusehdon on oltava kuluttajalle kieliopillisesti selkeä ja ymmärrettävä, myös sitä, että sopimusehdon käytön taloudellisten syiden on oltava kuluttajan kannalta selkeitä ja ymmärrettäviä. Unionin tuomioistuin on todennut, että tämä selkeyden ja ymmärrettävyyden vaatimus sisältyy myös direktiivin 93/13 5 artiklaan ja sen johdanto-osan 20. perustelukappaleeseen, jonka mukaan kuluttajalle on tosiasiallisesti annettava mahdollisuus tutustua kaikkiin sopimusehtoihin.²¹ Tätä vaatimusta on unionin tuomioistuimen mukaan ”sovellettava kaikissa tapauksissa eli myös silloin, kun sopimusehtoon sovelletaan direktiivin [93/13] 4 artiklan 2 kohtaa ja kun saman direktiivin 3 artiklan 1 kohdassa tarkoitettua kohtuuttomuutta ei siten voida arvioida”.²² Unionin tuomioistuin on edelleen todennut, että direktiivin 93/13 4 artiklan 2 kohtaan sisältyvällä avoimuuden vaatimuksella ”on sama ulottuvuus kuin 5 artiklan mukaisella vaatimuksella”.²³ Unionin tuomioistuin muistuttaa 5 artiklan osalta 21.3.2013 antamansa tuomion RWE Vertrieb²⁴ ulottuvuudesta, ja se on todennut tuossa tuomiossa, että ennen sopimuksen tekemistä annettavilla tiedoilla sopimusehdoista ja sopimuksen tekemisen seurauksista on kuluttajalle perustavanlaatuinen merkitys, sillä kuluttaja päättää nimenomaan näiden tietojen perusteella sitoutumisestaan sopimusteitse elinkeinonharjoittajaan.²⁵ Näin

20 — C-26/13, EU:C:2014:282.

21 — Tuomio 30.4.2014, Kásler ja Káslerné Rábai (C-26/13 EU:C:2014:282, 67 kohta).

22 — Tuomio 30.4.2014, Kásler ja Káslerné Rábai (C-26/13, EU:C:2014:282, 68 kohta).

23 — Tuomio 30.4.2014, Kásler ja Káslerné Rábai (C-26/13, EU:C:2014:282, 69 kohta).

24 — C-92/11, EU:C:2013:180, 44 kohta.

25 — Tuomio 30.4.2014, Kásler ja Káslerné Rábai (C-26/13, EU:C:2014:282, 70 kohta).

ollen ”avoimuuden vaatimus ei siis voi rajoittua ainoastaan sopimusehtojen muodolliseen ja kieliopilliseen ymmärrettävyyteen”,²⁶ ja sitä on tulkittava laajasti ottamalla huomioon direktiivillä 93/13 toteutettu suojajärjestelmä, joka perustuu ajatukseen siitä, että kuluttaja on elinkeinonharjoittajaan nähden heikompi osapuoli muun muassa tietojen puolesta.²⁷

47. Unionin tuomioistuin on päätellyt, että direktiivin 93/13 4 artiklan 2 kohtaa on tulkittava siten, että ”vaatimus siitä, että sopimusehto on laadittava selkeästi ja ymmärrettävästi, tarkoittaa sen lisäksi, että sopimusehdon on oltava kieliopillisesti kuluttajalle ymmärrettävä, myös sitä, että sopimuksessa ilmaistaan avoimesti, miten – vaihtomenettely käytännössä toimii –, siten että kuluttajalla on mahdollisuus täsmällisten ja helppotajuisten perusteiden nojalla arvioida, minkälaisia taloudellisia seurauksia siitä hänelle aiheutuu”.²⁸ Unionin tuomioistuin onkin todennut, että sen käsiteltäväksi tuolloin jätetyssä konkreettisessa tapauksessa ”ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen on määriteltävä, voisiko – keskivertokuluttaja kaikkien olennaisten seikkojen, kuten velkojan luottosopimusta koskevien neuvottelujen yhteydessä antamien ilmoitusten ja tietojen, perusteella paitsi olla tietoinen arvopaperimarkkinoilla tavallisesti havaitusta ulkomaan valuutan osto- ja myyntikurssin välisestä erosta myös arvioida niitä mahdollisesti merkittäviä taloudellisia seurauksia, joita hänelle aiheutuu siitä, että hänen maksettavakseen tulevat lopulliset lyhennyserät lasketaan käyttäen [riidanalaista ehtoa] ja näin ollen arvioida lainansa todellista hintaa”.²⁹

48. Myöhemmin 9.7.2015 annetussa tuomiossa Bucura³⁰ unionin tuomioistuinta pyydettiin täsmentämään, missä määrin tapa, jolla luottosopimuksen tietyt ehdot on laadittu, sekä tiettyjen tietojen mainitsematta jättäminen sopimuksen tekohetkellä ja sen toimeenpanon aikana saattoivat johtaa siihen, että ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin piti joitakin kyseisen sopimuksen ehtoja kohtuuttomina. Muistutettuaan ensin direktiivin 93/13 johdanto-osan 21. perustelukappaleen ja 5 artiklan sisällöstä unionin tuomioistuin täsmensi seuraavaa: ”[Selkeän ja ymmärrettävän] muotoilun velvoite on sitäkin tärkeämpi, kun kansallisen tuomioistuimen on arvioitava velvoitteen vastaisesti laaditun ehdon kohtuuttomuutta, vaikka ehdon voitaisiin katsoa kuuluvan direktiivin 93/13 4 artiklan 2 kohdassa säädetyn poissulkemisperusteen alaan. On näet aiheellista muistuttaa, että mainitussa säännöksessä tarkoitettut ehdot kuuluvat tuolla direktiivillä säänneltyyn alaan ja jäävät kohtuuttomuuden arvioinnin ulkopuolelle ainoastaan siltä osin kuin kansallinen tuomioistuin tapauskohtaisen tarkastelun perusteella katsoo, että elinkeinonharjoittaja on laatinut ne selkeästi ja ymmärrettävästi.”³¹ Vakiintuneesta oikeuskäytännöstä³² ilmenee, että kuluttajille ennen sopimuksen tekoa annettavia tietoja pidetään oleellisen tärkeinä. Siten ”ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen tehtävänä on selvittää, voiko keskivertokuluttaja – arvioida hänelle toimitettujen vuosikorkoa koskevien laskentatapojen perusteella niitä taloudellisia seurauksia, joita ehtojen soveltamisella voi olla laskettaessa mainitun kuluttajan maksettavaksi tulevia lopullisia lyhennyseriä, ja voiko hän siten arvioida lainansa kokonaiskustannuksia”.³³ Unionin tuomioistuimen mukaan ”kyseessä olevan luoton takaisinmaksun ehtoja koskevien tietojen sekä näiden ehtojen muuttamista luottosopimuksen ollessa voimassa koskevien menettelytapojen mainitsematta jättäminen ovat ratkaisevia seikkoja kansallisen tuomioistuimen arvioidessa, onko lainasopimuksen ehto, joka koskee tämän lainasopimuksen kustannuksia ja jossa näitä kustannuksia ei mainita, laadittu selkeästi ja ymmärrettävästi direktiivin [93/13] 4 artiklassa tarkoitettulla tavalla”.³⁴ Jos kansallinen tuomioistuin katsoo, ettei näin ole, sen on arvioitava ehdon kohtuuttomuutta.³⁵

26 – Tuomio 30.4.2014, Kásler ja Káslerné Rábai (C-26/13, EU:C:2014:282, 71 kohta).

27 – Tuomio 30.4.2014, Kásler ja Káslerné Rábai (C-26/13, EU:C:2014:282, 72 kohta).

28 – Tuomio 30.4.2014, Kásler ja Káslerné Rábai (C-26/13, EU:C:2014:282, 75 kohta).

29 – Tuomio 30.4.2014, Kásler ja Káslerné Rábai (C-26/13, EU:C:2014:282, 74 kohta).

30 – C-348/14, ei julkaistu, EU:C:2015:447.

31 – Tuomio 9.7.2015, Bucura (C-348/14, ei julkaistu, EU:C:2015:447, 50 kohta).

32 – Tuomio 9.7.2015, Bucura (C-348/14, ei julkaistu, EU:C:2015:447, 51 kohta).

33 – Tuomio 9.7.2015, Bucura (C-348/14, ei julkaistu, EU:C:2015:447, 56 kohta).

34 – Tuomio 9.7.2015, Bucura (C-348/14, ei julkaistu, EU:C:2015:447, 61 kohta).

35 – Tuomio 9.7.2015, Bucura (C-348/14, ei julkaistu, EU:C:2015:447, 62 kohta).

49. 30.4.2014 annettu tuomio Kasler et Káslerné Rábai³⁶ ja 9.7.2015 annettu tuomio Bucura³⁷ on tosin annettu Tribunal Supremon 9.5.2013 antaman tuomion jälkeen. Ne ovat kuitenkin vain looginen jatko joukolle aiempia tuomioita, joihin lukeutuu 21.3.2013 annettu tuomio RWE Vertrieb,³⁸ johon Tribunal Supremo tekee runsaasti viittauksia tuomiossaan 9.5.2013 ja jossa jo korostettiin seuraavien välistä yhteyttä: direktiivin 93/13 5 artiklassa tarkoitettu avoimuuden vaatimus sekä ennen sopimuksen tekoa annettavien tietojen oleellinen merkitys kuluttajan tietoisuuden varmistamisen kannalta.³⁹

50. Edelleen tuomiossa RWE Vertrieb⁴⁰ muistutetaan, että ”vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan tulkinnalla, jonka unionin tuomioistuin SEUT 267 artiklassa sille annettua toimivaltaa käyttäen antaa unionin oikeussäännölle, selvennetään ja täsmennetään kyseisen oikeussäännön merkitystä ja ulottuvuutta niin, että unionin tuomioistuimen tulkinnasta ilmenee, miten tätä oikeussääntöä täytyy tai olisi täytynyt tulkita ja soveltaa sen voimaantulosta lähtien. Tästä seuraa, että tuomioistuimet siis voivat ja niiden täytyy soveltaa näin tulkittua sääntöä myös oikeussuhteisiin, jotka ovat syntyneet ja jotka on perustettu ennen tulkintapyyntöä johdosta annettua tuomiota, jos edellytykset tämän säännön soveltamista koskevan asian käsittelylle toimivaltaisissa tuomioistuimissa muuten täyttyvät”.⁴¹ Jo tuomio RWE Vertrieb⁴² yksistään antoi alkusysäyksen tuomiolle Kasler ja Káslerné Rábai⁴³ ja tuomiolle Bucura.⁴⁴ Luonnehtiessaan juuri riittämättömien ennakkotietojen perusteella vähimmäiskorkoehtoja kohtuuttomiksi Tribunal Supremo ei siten ole mennyt unionin oikeutta pidemmälle mahdollistamalla korkeamman kuluttajansuojan tason verrattuna direktiivillä 93/13 annettuun tasoon vaan päinvastoin on soveltanut tämän direktiivin säännöksiä.⁴⁵

51. Seuraavaksi minun on vielä arvioitava direktiivin 93/13 6 artiklan 1 kohtaa.

2. Jäsenvaltioille direktiivin 93/13 6 artiklan 1 kohdalla asetetun veloitteen ulottuvuus

52. Todettuani, että direktiivin 93/13 6 artiklan 1 kohdan sanamuotoon liittyy jonkinasteinen epäselvyys, palaan unionin tuomioistuimen oikeuskäytäntöön yksilöidäkseni ne keskeiset periaatteet, joita se pitää ohjenuorana tulkitessaan direktiiviä 93/13 yleisesti ja erityisesti sen 6 artiklan 1 kohtaa. Lopuksi aion soveltaa niitä välipäätelmiä, joita teen mainituista periaatteista, käsiteltävissä tapauksissa.

36 — C-26/13, EU:C:2014:282.

37 — C-348/14, ei julkaistu, EU:C:2015:447.

38 — C-92/11, EU:C:2013:180.

39 — Tuomio 21.3.2013, RWE Vertrieb (C-92/11, EU:C:2013:180, 43 ja 44 kohta). Unionin tuomioistuin on jatkuvasti kiinnittänyt erityistä huomiota kuluttajietiedotuksen tasoon. Ks. vastaavasti erityisesti tuomio 27.6.2000, Océano Grupo Editorial ja Salvat Editores (C-240/98–C-244/98, EU:C:2000:346, 25 kohta). Ei myöskään voida väittää, että 3.6.2010 annetusta tuomiosta Caja de Ahorros y Monte de Piedad de Madrid (C-484/08, EU:C:2010:309) seuraisi jonkinasteinen epäselvyys. Unionin tuomioistuin on kylläkin todennut tuossa tuomiossa, että pääasiassa kyseessä olleella Espanjan lainsäädännöllä, jolla sallitaan sellaisten sopimusehtojen kohtuuttomuuden tuomioistuinvalvonta, jotka koskevat sopimuksen pääkohteen määrittelyä tai hinnan tai korvauksen asianmukaisuutta suhteessa vastineena toimitettaviin palveluihin ja tavaroihin, varmistetaan direktiivillä 93/13 säädettyä korkeampi kuluttajansuojan taso. Näin ollen mainittu lainsäädäntö mahdollisti kyseisen valvonnan myös silloin, kun ehdot oli laadittu selvästi ja ymmärrettävästi (ks. tuomio 3.6.2010, Caja de Ahorros y Monte de Piedad de Madrid (C-484/08, EU:C:2010:309, 24 ja 42 kohta)).

40 — Tuomio 21.3.2013 (C-92/11, EU:C:2013:180).

41 — Tuomio 21.3.2013, RWE Vertrieb (C-92/11, EU:C:2013:180, 58 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

42 — Tuomio 21.3.2013 (C-92/11, EU:C:2013:180).

43 — Tuomio 30.4.2014 (C-26/13, EU:C:2014:282).

44 — Tuomio 9.7.2015 (C-348/14, EU:C:2015:447).

45 — Direktiivin 93/13 4 artiklan 2 kohdan sanamuodosta käy selvästi ilmi, että ehdon, joka koskee sopimuksen pääkohdetta, kun ehto ei täytä selkeyden ja ymmärrettävyyden vaatimuksia, kohtuuttomuutta voidaan arvioida direktiivin 93/13 3 artiklan 1 kohdassa vahvistetuilla edellytyksillä.

a) Epätarkka sanamuodon mukainen tulkinta

53. Direktiivillä 93/13 jäsenvaltiot veloitetaan kohtuuttomien ehtojen tapauksessa yhtäältä säätämään, etteivät ehdot ”sido kuluttajia niiden kansallisen lainsäädännön mukaisesti” (direktiivin 93/13 6 artiklan 1 kohta), ja toisaalta varmistamaan, että ”kuluttajien ja kilpailevien elinkeinonharjoittajien edun vuoksi – on olemassa riittäviä ja tehokkaita keinoja kohtuuttomien ehtojen käytön lopettamiseksi elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan välisissä sopimuksissa” (direktiivin 93/13 7 artiklan 1 kohta).

54. On pakko todeta, ettei unionin lainsäätävä ole määritellyt tämän tarkemmin kohtuuttomien ehtojen sanktiointia eikä etenkään niitä edellytyksiä, joiden mukaisesti direktiivin 93/13 6 artiklan 1 kohdan nojalla vaadittu kohtuuttomien ehtojen sitomattomuus on jäsenvaltioissa hoidettava. Indikatiivin preesensin käyttö (”eivät sido”) ei valaise millään tavoin sitä, oliko unionin lainsäätäjän tarkoituksena mahdollisesti ollut liittää sitomattomuuteen takautuva ominaisuus.⁴⁶ Sama lainsäätävä on tehnyt selvän valinnan, kun se ei ole käyttänyt tämän tarkempaa oikeudellista termiä, kuten olisi ollut esimerkiksi nimenomainen viittaus pätemättömyyteen, kumoamiseen tai purkamiseen. Käytetty ilmaus on täysin neutraali,⁴⁷ kuten jo julkisasiamies Trstenjak huomautti ratkaisuehdotuksessaan asiassa *Invitel*.⁴⁸

55. Neutraalisuus selittyy luonnollisesti nimenomaisella viittauksella kansallisiin oikeuksiin.⁴⁹ Riittääkö tämä siihen, että jäsenvaltioille voidaan antaa täysi vapaus täsmentää haluamiensa edellytysten mukaisesti kohtuuttomien ehtojen sitomattomuutta? Jotta voidaan selvittää mainitun artiklan ulottuvuutta ja koska artiklan teksti yksissään ei näytä tähän riittävän, on tarpeen palata unionin tuomioistuimen oikeuskäytäntöön, joka koskee direktiiviä 93/13 yleisesti ja erityisesti sen 6 artiklan 1 kohtaa.

b) Oikeuskäytännön kertausta

56. Unionin tuomioistuin on korostanut useaan otteeseen direktiivin 93/13 tehtävää unionin oikeusjärjestyksessä.

57. Rajoitun muistuttamaan, että direktiivillä 93/13 toteutettu suojajärjestelmä perustuu ajatukseen siitä, että kuluttaja on elinkeinonharjoittajaan nähden heikompi osapuoli sekä neuvotteluaseman että tietojen puolesta, mikä johtaa kuluttajan sitoutumaan elinkeinonharjoittajan ennakolta laatimiin sopimusehtoihin ilman, että hän voisi vaikuttaa niiden sisältöön.⁵⁰ Tämän heikomman aseman takia direktiivin 93/13 6 artiklan 1 kohta on pakottava säännös, jolla pyritään korvaamaan muodollinen tasapaino, joka sopimuksessa perustetaan sopimuspuolten oikeuksien ja velvollisuuksien välille, todellisella tasapainolla, jolla voidaan palauttaa sopimuspuolten välinen yhdenvertaisuus.⁵¹ Unionin tuomioistuin onkin todennut toistuvasti, että kansallisilla tuomioistuimilla on velvollisuus viran

46 — Direktiivin 93/13 johdanto-osan 21. perustelukappaleessa sitomattomuutta käsitellään ikään kuin futurissa.

47 — Saatavilla olevien eri kieliversioiden välinen pikainen vertailu tuskin valaisee asiaa enempää. Niinpä direktiivin 93/13 6 artiklan 1 kohdassa säädetään, että kohtuuttomat ehdot ”no vincularán” (espanjaksi), ”unverbindlich sind” (saksaksi), ”shall – – not be binding” (englanniksi), ”non vincolano” (italiaksi) ja ”não vinculem” (portugaliksi).

48 — C-472/10, EU:C:2011:806, 48 kohta.

49 — Ks. myös tämän ratkaisuehdotuksen alaviite 70.

50 — Ks. runsaasta oikeuskäytännöstä tuomio 21.3.2013, *RWE Vertrieb* (C-92/11, EU:C:2013:180, 41 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen); tuomio 14.4.2016, *Sales Sinués ja Drame Ba* (C-381/14 ja C-385/14, EU:C:2016:252, 22 kohta) ja määräys 16.7.2015, *Sánchez Morcillo ja Abril García* (C-539/14, EU:C:2015:508, 24 kohta). Ks. myös julkisasiamies Szpunarin ratkaisuehdotus *Sales Sinués ja Drame Ba* (C-381/14 ja C-385/14, EU:C:2016:15, alaviite 21).

51 — Ks. runsaasta oikeuskäytännöstä tuomio 26.4.2012, *Invitel* (C-472/10, EU:C:2012:242, 34 kohta) ja määräys 16.7.2015, *Sánchez Morcillo ja Abril García* (C-539/14, EU:C:2015:508, 25 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

puolesta arvioida, onko mainitun direktiivin soveltamisalaan kuuluva sopimusehto kohtuuton, ja näin korjata kuluttajan ja elinkeinonharjoittajan välillä vallitsevaa epätasapainoa.⁵² Direktiivillä 93/13 tavoitellun suojan varmistamiseksi kuluttajan ja elinkeinonharjoittajan välistä epätasa-arvoista tilannetta voidaan tasoittaa ainoastaan sopimuspuolten ulkopuolisella aktiivisella toiminnalla.⁵³

58. Unionin tuomioistuin on lisäksi jatkuvasti muistuttanut, että direktiivi 93/13 on kokonaisuudessaan toimenpide, joka on välttämätön unionille annettujen tehtävien täyttämiseksi ja erityisesti elintason ja elämänlaadun parantamiseksi koko unionissa.⁵⁴ Juuri sen yleisen edun luonteen ja merkityksellisyyden vuoksi, johon kuluttajien suojelu perustuu, direktiivissä 93/13 jäsenvaltiot veloitetaan säätämään riittävästä ja tehokkaista keinoista ”kohtuuttomien ehtojen käytön lopettamiseksi elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan välisissä sopimuksissa”.⁵⁵

59. Mahdollistaakseen sopimusehdon kohtuuttomaksi toteamisesta tehtävien päätelmien täsmällisemmän määrittelyn unionin tuomioistuin on pitänyt aiheellisena viitata sekä direktiivin 93/13 6 artiklan 1 kohdan sanamuotoon että sen tavoitteisiin ja yleiseen rakenteeseen.⁵⁶ Mainitun 6 artiklan sanamuodosta unionin tuomioistuin on todennut ”yhtäältä, että tämän säännöksen alkuosan mukaan jäsenvaltioille annetaan kyllä tietty määräysvalta kohtuuttomiin ehtoihin sovellettavien säännösten määrittelyssä mutta siinä kuitenkin veloitetaan nimenomaisesti säätämään, että nämä ehdot ’eivät sido kuluttajia’”.⁵⁷ Kansallisten tuomioistuinten on siis ”tehtävä kaikki kansallisen oikeuden perusteella tästä seuraavat päätelmät, jotta kyseiset sopimusehdot eivät sitoisi kuluttajaa”.⁵⁸ Unionin tuomioistuimen oman ilmaisun mukaan ”[direktiivin 93/13] 6 artiklan 1 kohdan sanamuodon perusteella kansallisten tuomioistuinten on ainoastaan *jätettävä soveltamatta* kohtuutonta sopimusehtoa, jotta ehdolla *ei ole* sitovia vaikutuksia kuluttajaan nähden”.⁵⁹

60. Kohtuuttomat ehdot ”eivät sido” direktiivin 93/13 6 artiklan 1 kohdassa tarkoitettulla tavalla, kun kansallinen tuomioistuin jättää soveltamatta niitä⁶⁰ sen varoittavuuden perusteella, joka seuraa siitä, ettei niitä ”yksinkertaisesti sovelleta”.⁶¹ Unionin tuomioistuin on tästä sitä mieltä, ettei kansallisella tuomioistuimella pitäisi olla mahdollisuutta muuttaa kohtuutonta ehtoa vaan päinvastoin sitä ei pidä soveltaa.⁶² Kohtuuttomien ehtojen sanktioinnin tehokkuutta on täten arvioitava niiden käytön lopettamista koskevan tavoitteen valossa.⁶³ Tästä tavoitteesta voidaan kuitenkin luopua, jos kuluttaja selvästi ilmaisee halunsa olla edelleen sidottu sopimusehtoon sen kohtuuttomuudesta huolimatta.⁶⁴

52 — Ks. määräys 16.7.2015, Sánchez Morcillo ja Abril García (C-539/14, EU:C:2015:508, 27 kohta).

53 — Ks. runsaasta oikeuskäytännöstä tuomio 6.10.2009, Asturcom Telecomunicaciones (C-40/08, EU:C:2009:615, 31 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen) ja tuomio 14.6.2012, Banco Español de Crédito (C-618/10, EU:C:2012:349, 41 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

54 — Ks. erityisesti tuomio 14.6.2012, Banco Español de Crédito (C-618/10, EU:C:2012:349, 67 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

55 — Ks. erityisesti tuomio 14.6.2012, Banco Español de Crédito (C-618/10, EU:C:2012:349, 68 kohta, jossa mainitaan direktiivin 93/13 7 artikla).

56 — Ks. erityisesti tuomio 14.6.2012, Banco Español de Crédito (C-618/10, EU:C:2012:349, 61 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

57 — Ks. tuomio 14.6.2012, Banco Español de Crédito (C-618/10, EU:C:2012:349, 62 kohta).

58 — Ks. tuomio 14.6.2012, Banco Español de Crédito (C-618/10, EU:C:2012:349, 63 kohta); tuomio 30.5.2013, Jörös (C-397/11, EU:C:2013:340, 41 kohta) ja tuomio 30.5.2013, Asbeek Brusse ja de Man Garabito (C-488/11, EU:C:2013:341, 49 kohta). Ks. myös määräys 3.4.2014, Sebestyén (C-342/13, EU:C:2014:1857, 35 kohta) ja määräys 17.3.2016, Ibercaja Banco (C-613/15, EU:C:2016:195, 35 kohta).

59 — Tuomio 14.6.2012, Banco Español de Crédito (C-618/10, EU:C:2012:349, 65 kohta). Kursivointi tässä.

60 — Ks. tuomio 30.5.2013, Jörös (C-397/11, EU:C:2013:340, 41 kohta); tuomio 30.5.2013, Asbeek Brusse ja de Man Garabito (C-488/11, EU:C:2013:341, 49 ja 57 kohta) ja tuomio 21.4.2016, Radlinger ja Radlingerová (C-377/14, EU:C:2016:283, 98 kohta).

61 — Ks. tuomio 30.5.2013, Asbeek Brusse ja de Man Garabito (C-488/11, EU:C:2013:341, 58 kohta) ja tuomio 21.1.2015, Unicaja Banco ja Caixabank (C-482/13, C-484/13, C-485 ja C-487/13, EU:C:2015:21, 31 kohta).

62 — Ks. tuomio 14.6.2012, Banco Español de Crédito (C-618/10, EU:C:2012:349, 69 ja 70 kohta).

63 — Ks. tuomio 30.4.2014, Kásler ja Káslerné Rábai (C-26/13, EU:C:2014:282, 78 kohta) ja tuomio 14.4.2016, Sales Sinués ja Drame Ba (C-381/14 ja C-385/14, EU:C:2016:252, 21 ja 39 kohta).

64 — Ks. tuomio 3.12.2015, Banif Plus Bank (C-312/14, EU:C:2015:794, 27 kohta) ja tuomio 14.4.2016, Sales Sinués ja Drame Ba (C-381/14 ja C-385/14, EU:C:2016:252, 25 kohta).

61. Unionin tuomioistuin ei ole täsmentänyt tämän tarkemmin tapaa, jolla sitomattomuus on mielletävä kansallisissa oikeusjärjestyksissä. Se ei liene sen tehtäväkään, sillä juuri jäsenvaltioiden on voitava itse päättää asian järjestämisen yksityiskohdista. Siten on täysin järkeenkäypää, että unionin tuomioistuin on nähtävästi oikeuskäytännössään mieltänyt kohtuuttomien ehtojen pätemättömyyden siten, ettei se ole ainoa keino täyttää direktiivin 93/13 6 artiklan 1 kohdassa asetettu vaatimus vaan yksi keino muiden joukossa. Tämä käy ilmi erityisesti sen 26.4.2012 antamasta tuomiosta *Invitel*,⁶⁵ jonka mukaan kansallinen lainsäädäntö, jossa säädetään, että jos tuomioistuin toteaa kohtuuttoman ehdon pätemättömäksi, tätä päätöstä on sovellettava kaikkiin kyseistä ehtoa käyttävän elinkeinonharjoittajan kanssa sopimuksen tehneisiin osapuoliin, täyttää direktiivin 93/13 6 artiklan 1 kohdassa, kun sitä luetaan yhdessä sen 7 artiklan 1 ja 2 kohdan kanssa, asetetut edellytykset,⁶⁶ ja että ”sillä, että kohtuuttoman ehdon pätemättömyysseuraamusta sovelletaan – – taataan, ettei kyseinen ehto sido näitä kuluttajia, sulkematta kuitenkaan pois kansallisessa lainsäädännössä säädettyjä muuntyyppisiä riittäviä ja tehokkaita seuraamuksia”.⁶⁷ Unionin tuomioistuin on hieman myöhemmin uudelleen todennut, että kansallinen lainsäädäntö, ”jossa säädetään, että kohtuuttomaksi todetut ehdot ovat pätemättömiä, täyttää direktiivin 93/13 6 artiklan 1 kohdan vaatimukset”.⁶⁸

c) Soveltaminen käsiteltäviin tapauksiin

62. Mitä runsaasta oikeuskäytännöstä voidaan oppia?

63. Oikeuskäytännöstä tekemäni tulkinnan perusteella ei näytä siltä, että siinä olisi luotu järjestelmällinen tai automaattinen yhteys mainitun direktiivin 6 artiklan 1 kohdan ja kohtuuttomien ehtojen pätemättömyyden välille. Pätemättömyys ei toisin näytä unionin tuomioistuimen silmissä olevan ainoa oikeudellinen vastaus vaatimukseen kohtuuttomien ehtojen sitomattomuudesta. Tämä käy ilmi myös eräästä toisesta muotoilusta, joka sisältyy esimerkiksi sen 21.1.2015 antamaan tuomioon, *Unicaja Banco et Caixabank*, jossa se toteaa, että ”kansalliset tuomioistuimet voivat – – [niiden on voitava] tehdä kaikki päätelmät – – ehdon mahdollisesta kohtuuttomuudesta direktiivin 93/13 kannalta toteamalla sen *tarvittaessa* pätemättömäksi”.⁶⁹

64. Unionin tuomioistuin ei siis ole korjannut lopullisesti direktiivin 93/13 6 artiklan 1 kohdan epätarkkuutta. Se ei ole mennyt näennäistä neutraalisuutta pidemmälle – eikä ehkä ole voinutkaan mennä. Jos unionin tuomioistuin toteaisi nyt, että tuota artiklaa on tulkittava siten, että kansallisen tuomioistuimen on kohtuuttoman ehdon tapauksessa todettava nuo ehdot pätemättömiksi ja annettava vastaava oikeus tilanteen täydelliseen ennallistamiseen, siis sopimuksen tekohetkestä lukien, se poistaisi täysin tehokkaan vaikutuksen viittaukselta, joka tuossa säännöksessä nimenomaisesti tehdään kansallisiin lainsäädäntöihin, ja sen olisi vaikea välttyä tuomioistuinteitse tapahtuvaa yhdenmukaistamista koskevalta moitteelta.⁷⁰

65 – C-472/10, EU:C:2012:242.

66 – Ks. tuomio 26.4.2012, *Invitel* (C-472/10, EU:C:2012:242, 39 kohta).

67 – Tuomio 26.4.2012, *Invitel* (C-472/10, EU:C:2012:242, 40 kohta).

68 – Tuomio 30.5.2013, *Jörös* (C-397/11, EU:C:2013:340, 43 kohta).

69 – C-482/13, C-484/13, C-485/13 ja C-487/13, EU:C:2015:21, 41 kohta. Kursivointi tässä. Ks. myös määräys 17.3.2016, *Ibercaja Banco* (C-613/15, EU:C:2016:195, 37 kohta).

70 – On myös huomattava, että jo komission kertomuksessa direktiivin 93/13 soveltamisesta (KOM(2000) 248 lopullinen, 27.4.2000) pantiin merkille seuraavaa: ”Koska oikeudelliset perinteet vaihtelevat, [direktiivin 93/13 6 artiklan 1 kohta] on sisällytetty lainsäädäntöihin eriävin tavoin (siviilioikeudellisia seuraamuksia ovat esimerkiksi kohtuuttomien ehtojen inekсистenssi, mitättömyys, kumottavuus, tehottomuus ja soveltamattomuus). – – Sopimusehdon kohtuuttomuuden toteavan tuomioistuimen päätöksen vaikutusten on alettava sopimuksen tekemisestä (ex tunc). – – On vaikea arvioida, missä määrin erilaisissa kansallisissa järjestelmissä päädytään tällaisiin tuloksiin, mutta valitettavasti näin ei aina liene.” (s. 19 ja 20). Unionin lainsäätäjällä oli jo kiinnittänyt huomiota tähän ongelmaan. Huomattakoon kuitenkin, että direktiiviä 93/13 on muutettu viimeksi direktiivillä 2011/83 ja ettei yksikään muutoksista koske direktiivin 93/13 6 artiklan 1 kohtaa.

65. Seuraavaksi huomautan, että kansallisen oikeuden tila on täysin sopusoinnussa direktiivin 93/13 vaatimusten kanssa. Asiakirja-aineistosta käy näet selvästi ilmi, että kohtuuttomien ehtojen sanktiona on Espanjan oikeusjärjestyksessä lähtökohtaisesti pätemättömyys, joka antaa oikeuden tilanteen täydelliseen ennallistamiseen.⁷¹ Tämä on tiukin mahdollinen siviilioikeudellinen seuraamus, joka poistaa kohtuuttoman ehdon kaikki vaikutukset. Kolmessa tarkasteltavassa asiassa ongelmallista on kuitenkin se, että ylimmän oikeusasteen tuomioistuin on turvautunut menettelysääntöön, jonka avulla se voi rajoittaa tuomioidensa ajallisia vaikutuksia. Tällaisen mahdollisuuden käytön seurauksena tilanne on vähimmäiskorkoehtojen sanktioinnin valossa seuraavassa kuvatun kaltainen.

66. Vähimmäiskorkoehtoja ei saa olla Espanjan oikeusjärjestyksessä 9.5.2013 lukien. Ne on poistettava voimassa olevista sopimuksista, eikä elinkeinonharjoittajilla ole oikeutta sisällyttää niitä enää uusiin sopimuksiin, sillä kaikki ne elinkeinonharjoittajat, jotka liittävät tällaisia ehtoja tuon päivämäärän jälkeen, määrätään poistamaan kyseiset ehdot ja palauttamaan niiden perusteella maksetut määrät. Pätemättömyyden – joka on siis lähtökohtainen seuraamus – täydet vaikutukset on siis taattu 9.5.2013 lukien.

67. Tuota päivämäärää edeltävästä ajasta on sanottava, että vaikka vähimmäiskorkoehtoja pidetään kohtuuttomina ja siten pätemättöminä, elinkeinonharjoittajat eivät ole tuolta ajalta velvollisia palauttamaan ehtojen perusteella maksettuja määriä, ja tämä perustuu siihen, että ylimmän oikeusasteen tuomioistuimen mukaan kyse on poikkeusoloista, jotka liittyvät lähinnä ongelman jatkuvuuteen.

68. Koska unionin oikeudessa ei yhdenmukaisteta seuraamuksia, joita sovelletaan, jos sopimusehto todetaan kohtuuttomaksi,⁷² eikä myöskään edellytyksiä, joiden mukaan ylimmän oikeusasteen tuomioistuin päättää rajoittaa tuomioidensa vaikutuksia, käsiteltävä tilanne kuuluu jäsenvaltioiden sisäiseen oikeusjärjestykseen menettelyllisen autonomian periaatteen nojalla. Menettelysäännöt eivät kuitenkaan saa olla epäedullisempia kuin ne, jotka koskevat samankaltaisia jäsenvaltion kansallisen oikeuden soveltamisalaan kuuluvia tilanteita (vastaavuusperiaate), eikä niillä saada tehdä unionin oikeusjärjestyksessä tunnustettujen oikeuksien käyttämistä käytännössä mahdottomaksi tai suhteettoman vaikeaksi (tehokkuusperiaate).⁷³

69. Vastaavuusperiaatteesta on ensinnäkin sanottava, että se edellyttää, että kyseessä olevaa kansallista sääntöä sovelletaan samalla tavalla sekä unionin oikeuden rikkomiseen perustuviin kanteisiin että kansallisen oikeuden rikkomiseen perustuviin kanteisiin, joiden kohde ja perusta ovat samankaltaiset.⁷⁴ Ellei ennakkoratkaisua pyytäneiden tuomioistuinten myöhemmin mahdollisesti tekemistä selvityksistä muuta johdu, asiakirja-aineistosta ja etenkin Espanjan hallituksen kirjallisista huomautuksista ilmenee, ettei Tribunal Supremo käytä mahdollisuutta rajoittaa tuomioidensa ajallisia vaikutuksia yksistään riita-asioissa, joissa on kyse unionin oikeudesta, ja että se on jo käyttänyt tällaista mahdollisuutta yksinomaan kansallisen oikeuden soveltamisalaan kuuluvissa riita-asioissa.⁷⁵ Tribunal Supremoon mahdollisuus rajata tuomioidensa ajallisia vaikutuksia ei minusta objektiivisesti katsoen näytä synnyttävän epävarmuutta tämän mahdollisuuden yhteensopivuudesta vastaavuusperiaatteen kanssa.

71 — Ks. siviililain 1303 § ja LGDCU:n 83 § yhdessä luettuna.

72 — Ks. viimeksi tuomio 14.4.2016, Sales Sinués ja Drame Ba (C-381/14 ja C-385/14, EU:C:2016:252, 31 kohta).

73 — Ks. analogisesti tuomio 6.10.2009, Asturcom Telecomunicaciones (C-40/08 EU:C:2009:615, 38 kohta); tuomio 14.6.2012, Banco Español de Crédito (C-618/10, EU:C:2012:349, 46 kohta); tuomio 21.2.2013, Banif Plus Bank (C-472/11, EU:C:2013:88, 26 kohta); tuomio 14.3.2013, Aziz (C-415/11, EU:C:2013:164, 50 kohta); tuomio 30.5.2013, Jörös (C-397/11, EU:C:2013:340, 29 kohta); tuomio 30.5.2013, Asbeek Brusse ja de Man Garabito (C-488/11, EU:C:2013:341, 42 kohta); tuomio 5.12.2013, Asociación de Consumidores Independientes de Castilla y León (C-413/12, EU:C:2013:800, 30 kohta); tuomio 27.2.2014, Pohotovosť (C-470/12, EU:C:2014:101, 46 kohta); tuomio 10.9.2014, Kušionová (C-34/13, EU:C:2014:2189, 50 kohta); tuomio 18.2.2016, Finanzmadrid EFC (C-49/14, EU:C:2016:98, 40 kohta); tuomio 14.4.2016, Sales Sinués ja Drame Ba (C-381/14 ja C-385/14, EU:C:2016:252, 32 kohta) ja tuomio 21.4.2016, Radlinger ja Radlingerová (C-377/14, EU:C:2016:283, 48 kohta).

74 — Ks. erityisesti tuomio Pohotovosť (C-470/12, EU:C:2014:101, 47 kohta).

75 — Ks. Espanjan hallituksen asioissa C-307/15 ja C-308/15 tekemien kirjallisten huomautusten 95 kohta.

70. Tehokkuusperiaatteesta on toiseksi sanottava, että unionin tuomioistuin on todennut toistuvasti, että kaikkia sellaisia tapauksia, joissa on kyse siitä, tekeekö kansallinen menettelysääntö unionin oikeuden soveltamisen mahdolliseksi tai suhteettoman vaikeaksi, on tarkasteltava ottaen huomioon tämän säännön⁷⁶ merkitys koko menettelyssä, sen kulku sekä sen erityispiirteet eri kansallisissa elimissä, ja että tältä kannalta on tarvittaessa otettava huomioon kansallisen oikeusjärjestyksen perustana olevat periaatteet, kuten erityisesti oikeusvarmuuden periaate.⁷⁷ Tribunal Supremon tuomion ajallisten vaikutusten rajoittamisen vaikutusta direktiivin 93/13 tehokkuuteen on siten arvioitava yhtäältä sillä ajettavan tavoitteen valossa ottamalla toisaalta huomioon kansallisen oikeusjärjestyksen periaatteet, jotka ovat ohjanneet päätöstä rajoittaa mainittuja vaikutuksia.

71. Kun otetaan huomioon *direktiivillä 93/13 ajettava tavoite* – ja kuten olen muistuttanut unionin tuomioistuimen oikeuskäytännön tarkastelun yhteydessä –, direktiivin 93/13 6 ja 7 artiklaan perustuvalla kohtuuttomien ehtojen sanktioinnilla on oltava varoittava vaikutus elinkeinonharjoittajiin nähden ja sillä on pyrittävä palauttamaan tosiasiallinen tasapaino elinkeinonharjoittajien ja kuluttajien välille. Kuten olen edellä muistuttanut, elinkeinonharjoittajat ovat 9.5.2013 lukien velvollisia lopettamaan vähimmäiskorkoehtojen käytön,⁷⁸ ja ne on poistettava voimassa olevista sopimuksista. Varoittava vaikutus varmistetaan näin täysimääräisesti, sillä elinkeinonharjoittajat, jotka sisällyttävät sopimuksiinsa tällaisia ehtoja 9.5.2013 jälkeen, määrätään poistamaan ne sekä palauttamaan niiden perusteella maksetut määrät. Elinkeinonharjoittajat ovat siis pakostakin joutuneet muuttamaan käytäntöjään 9.5.2013 lukien, ja direktiivin 93/13 tehokkuus on täysipainoisesti varmistettu tulevaisuutta ajatellen.

72. Vielä on tarkasteltava tilannetta ennen 9.5.2013. Vähimmäiskorkoehtoja pidetään edelleen kohtuuttomina ja pätemättöminä, mutta pätemättömyyden täydet vaikutukset alkavat vasta ylimmän oikeusasteen tuomioistuimen tuomion, jolla tuo pätemättömyys todetaan, antamisajankohdasta lukien. Tribunal Supremo perustelee tätä ajallista lykkäystä joukolla argumentteja,⁷⁹ kuten päätöksensä uutuuden takia tarpeellisella oikeusvarmuuden turvaamisella – mistä en kuitenkaan ole samaa mieltä⁸⁰ –, sekä käsiteltävän asian poikkeusoloilla. Tältä osin Tribunal Supremo on nimenomaan korostanut vähimmäiskorkoehtojen käytön jatkuvuutta sekä saattanut tasapainoon yhtäältä juuri direktiivin 93/13 nojalla kuluttajille kuuluvan suojan ja toisaalta pankkijärjestelmän makrotaloudelliset haasteet jäsenvaltiossa, jossa tilanne on jo ennestäänkin epävakaa.

73. Edellä mainitun kaltainen menettely on hyväksyttävissä ilmeisesti myös tehokkuusperiaatteen valossa, kunhan sitä sovelletaan vain poikkeusoloissa. Unionin tuomioistuin on jo aiemmin todennut, ettei kuluttajansuoja ole ehdoton.⁸¹ Ei ole edes varmaa, että kuluttajan ja elinkeinonharjoittajan välisen tasapainon palauttamiseksi on ollut tarpeen tai edes mahdollista⁸² joka ikisessä tapauksessa palauttaa kaikki vähimmäiskorkoehtojen perusteella maksetut määrät. Direktiivillä niin kovasti tavoitellun tasapainon saavuttaminen ei tarkoita kuluttajan asettamista etusijalle. Täydellisen taannehtivuuden puuttuminen sen mukaan, minä ajankohtana lainasopimukset on tehty, ei välttämättä tarkoita, ettei tasapainoa ole palautettu. Tätä toteamusta vahvistavat mielestäni Tribunal Supremon tekemään

76 — Pikemminkin kuin säännöstä tässä on kyse tuomioistuimen käytännöstä, jota ei oikeastaan ole kodifioitu. Espanjan hallituksen edustaja näet vahvisti vastauksena istunnossa esitettyyn unionin tuomioistuimen kysymykseen, että Tribunal Supremo perustaa oikeuden rajoittaa pätemättömäksi toteamisesta johtuvia palauttamista koskevia vaikutuksia tulkintaan, jonka se tekee siviililain 1303 §:stä.

77 — Ks. tuomio 6.10.2009, Asturcom Telecomunicaciones (C-40/08, EU:C:2009:615, 39 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen); tuomio 14.6.2012, Banco Español de Crédito (C-618/10, EU:C:2012:349, 49 kohta); tuomio 21.2.2013, Banif Plus Bank (C-472/11, EU:C:2013:88, 33 kohta); tuomio 14.3.2013, Aziz (C-415/11, EU:C:2013:164, 53 kohta); tuomio 30.5.2013, Jörös (C-397/11, EU:C:2013:340, 32 kohta); tuomio 5.12.2013, Asociación de Consumidores Independientes de Castilla y León (C-413/12, EU:C:2013:800, 34 kohta); tuomio 27.2.2014, Pohotovost (C-470/12, EU:C:2014:101, 51 kohta); tuomio 10.9.2014, Kušionová (C-34/13, EU:C:2014:2189, 52 kohta); tuomio 18.2.2016, Finanzmadrid EFC (C-49/14, EU:C:2016:98, 43 ja 44 kohta); tuomio 14.4.2016, Sales Sinués ja Drame Ba (C-381/14 ja C-385/14, EU:C:2016:252, 34 kohta) ja tuomio 21.4.2016, Radlinger ja Radlingerová (C-377/14, EU:C:2016:283, 50 kohta).

78 — Paitsi jos varmistetaan riittävä kuluttajatiedotus.

79 — Ks. tämän ratkaisuehdotuksen alaviite 11.

80 — Ks. tämän ratkaisuehdotuksen 53 kohta ja sitä seuraavat kohdat.

81 — Ks. tuomio Asturcom Telecomunicaciones (C-40/08, EU:C:2009:615).

82 — Restitutio in integrum -periaate saattaa näet soveltamishetkellään olla ristiriidassa saamisten vanhentumista koskevien sääntöjen kanssa.

arviointiin sisältyvät kaksi oleellista huomautusta: ensinnäkin kuluttaja, jota sitoo vähimmäiskorkoehdon sisältävä lainasopimus, on voinut vaivatta antaa myydä lainasopimuksensa eteenpäin ja vaihtaa pankkia, ja toiseksi vähimmäiskorkoehdon soveltaminen ei olisi muuttanut oleellisesti kuluttajien maksettaviksi tulevien kuukausierien määrää.

74. Koska on *otettava huomioon kansallisen oikeusjärjestyksen periaatteet*, jotka ovat ohjanneet päätöstä rajoittaa Tribunal Supremon tuomion ajallisia vaikutuksia, oikeusvarmuus, johon tämä vetoaa – ei niinkään päätöksensä uutuuden perusteella, muistutan jälleen, vaan pikemminkin niiden oikeudellisten tilanteiden runsauden perusteella, joita tuomio mahdollisesti koskee ja jotka saattavat horjuttaa jonkin talussektorin tasapainoa – on myös unionin oikeusjärjestystä koskeva huolenaihe.

75. Näin ollen minusta näyttää siltä, että direktiivillä 93/13 tunnustettujen oikeuksien tehokkuutta sen enempää kuin sillä ajettavia tavoitteitakaan ei horjuteta Tribunal Supremon päätöksellä rajoittaa kohtuuttomien ehtojen pätemättömäksi toteamisen ajallisia vaikutuksia.

76. Edellä esitetystä seuraa, että direktiivin 93/13 6 artiklan 1 kohtaa, kun sitä luetaan vastaavuus- ja tehokkuusperiaatteen valossa, on tulkittava siten, ettei se pääasioille ominaisissa olosuhteissa ole esteenä sellaiselle ylimmän oikeusasteen tuomioistuimen ratkaisulle, jolla tämä toteaa vähimmäiskorkoehtojen kohtuuttomuuden, määrää lopettamaan niiden käytön ja poistamaan ne voimassa olevista sopimuksista ja toteaa niiden pätemättömyyden rajaamalla samalla poikkeusolojen nojalla pätemättömyyden vaikutukset etenkin palautuksen osalta ajankohtaan, jolloin se antoi ensimmäisen tämänsuuntaisen tuomionsa.

B Muut ennakkoratkaisukysymykset

77. Vastaus, jota ehdotan unionin tuomioistuimelle asiassa C-154/15 esitettyihin kysymyksiin ja asioissa C-307/15 ja C-308/15 esitettyyn ensimmäiseen yhteiseen kysymykseen, on mielestäni riittävä, jotta ennakkoratkaisua pyytäneet tuomioistuimet voivat ratkaista pääasiat. Täten muihin kysymyksiin ei nähdäkseni ole tarpeen vastata.

78. Haluan kuitenkin näiden asioiden systeemisten haasteiden vuoksi tehdä muutaman loppupäätelmän kaiken epäselvyyden poistamiseksi.

79. Toistan vielä, että ehdotettu ratkaisu rajoittuu mainittujen asioiden erityisiin olosuhteisiin ja että tällaisen rajaamisen, joka on lähtöisin ylimmän oikeusasteen tuomioistuimelta, on myös pysyttävä poikkeuksellisenä.

80. Ehdottamani ratkaisu ei myöskään saa millään lailla toimia vahvistuksena väittämälle, jonka mukaan kansalliset tuomioistuimet voivat soveltavaa tai niiden on sovellettava unionin tuomioistuimen itsensä käyttämiä kriteereitä silloin, kun sitä pyydetään rajoittamaan tuomioidensa vaikutuksia. Menettelytavat, jotka ohjaavat edellytyksiä, joiden mukaisesti jäsenvaltion ylimmän oikeusasteen tuomioistuin voi rajoittaa tuomioidensa vaikutuksia, kuuluvat ensisijaisesti jäsenvaltioiden menettelyllisen autonomian piiriin unionin oikeuden vastaavuus- ja tehokkuusperiaatteen rajoissa. Tästä syystä vilpittömän mielen ja vakavien häiriöiden kriteerien pitkälle viety tarkastelu oikeuskäytännössä RWE Vertrieb⁸³ – johon Tribunal Supremo on useaan otteeseen viitannut – tarkoitettulla tavalla on nähdäkseni joka tapauksessa tehoton. Sitä vastoin on tärkeää huomata, että unionin tuomioistuin on unionin oikeuden ensisijaisuuden ja sen yhtenäisen soveltamisen nimissä toimivaltainen viime kädessä arvioimaan, ovatko kansallisesti määritellyt edellytykset, jotka koskevat ylimmän oikeusasteen tuomioistuinten tuomioiden – jotka nämä ovat antaneet unionin oikeutta soveltavan yleisen tuomioistuimen ominaisuudessa – vaikutusten ajallista rajoittamista, yhdenmukaisia unionin oikeuden kanssa.

83 — Tuomio 21.3.2013 (C-92/11, EU:C:2013:180).

81. Asiassa C-308/15 esitetyn kahdeksannen ennakkoratkaisukysymyksen sanamuodosta ilmenee, että ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin lähtee olettamasta, jonka mukaan on olemassa velvollisuus ulottaa vähimmäiskorkoehdon pätemättömydestä johtuvien palauttamista koskevien vaikutusten rajoittaminen, sellaisena kuin se on ratkaistu Tribunal Supremossa esillä olleessa ryhmäkanteessa, yksittäistapauksia koskeviin sellaisia elinkeinonharjoittajia vastaan nostettuihin kanteisiin, joita ei ollut haastettu Tribunal Supremoon ryhmäkanteen yhteydessä. Espanjan hallitus on todennut niin kirjallisissa huomautuksissaan kuin suullisessa käsittelyssäkin, että tämänkaltaisen sääntö, jossa suositellaan automaattista ulottamista, on Espanjan oikeusjärjestykselle tuntematon.⁸⁴ Vaikka Tribunal Supremo oikeuskäytäntö täydentää Espanjan oikeusjärjestystä,⁸⁵ tämä ei vaikuta niiden tuomioistuinten, joiden käsiteltäväksi on saatettu kanne, jolla vaaditaan vähimmäiskorkoehdon kohtuuttomaksi toteamista, mahdollisuuteen tehdä omaa arviotaan olosuhteista eikä arvioida, ovatko mainitut olosuhteet niiden käsiteltäväksi jätetyssä konkreettisessa tapauksessa identtiset, minkä pitäisi tarvittaessa johtaa siihen, että kyseinen tuomioistuin soveltaa Tribunal Supremo oikeuskäytäntöä. Unionin tuomioistuimen ei näin ollen tarvitse käsitellä enempää asiassa C-308/15 esitettyä kahdeksatta ennakkoratkaisukysymystä. Joka tapauksessa on niin, että koska Tribunal Supremo ratkaisu ei näytä olevan ristiriidassa unionin oikeuden kanssa, sen soveltaminen yleisissä tuomioistuimissa on omiaan turvaamaan sekä yhdenvertaisuusperiaatteen että prosessiekonomian periaatteen.

V Ratkaisuehdotus

82. Edellä esitetyn perusteella ehdotan, että unionin tuomioistuin vastaa Juzgado de lo Mercantil n° 1 de Granadan (Granadan kauppatuomioistuin n° 1) ja Audiencia Provincial de Alicanten (Alicanten maakunnan tuomioistuin) esittämiin ennakkoratkaisukysymyksiin seuraavasti:

Kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista 5.4.1993 annetun neuvoston direktiivin 93/13/ETY 6 artiklan 1 kohtaa, kun sitä luetaan vastaavuus- ja tehokkuusperiaatteen valossa, on tulkittava siten, että se ei ole pääasioille ominaisissa olosuhteissa esteenä sellaiselle ylimmän oikeusasteen tuomioistuimen päätökselle, jolla tämä toteaa vähimmäiskorkoehtojen kohtuuttomuuden, määrää lopettamaan niiden käytön ja poistamaan ne voimassa olevista sopimuksista ja toteaa niiden pätemättömyyden rajaamalla samalla poikkeusolojen nojalla pätemättömyyden vaikutukset etenkin palautuksen osalta ajankohtaan, jolloin se antoi ensimmäisen tämänsuuntaisen tuomionsa.

84 — Koska ei ole selvästi yksilöitävässä olevaa sääntöä, ei siis ole mahdollista tehdä sentyyppistä tarkastelua, jonka unionin tuomioistuin on tehnyt 14.4.2016 annetussa tuomiossa Sales Sinués ja Drame Ba (C-381/14 ja C-385/14, EU:C:2016:252, 32 kohta ja sitä seuraavat kohdat).

85 — Siviililain 1 §:n 6 momentin mukaan.